

Kje so naše rezerve?

OB VSAKI OBLETNICI NAVADNO KRITIČNO PREGLEDAMO PREHOJENO POT, DA BI MOGLI BOLJE OCENITI, KAKO SE MORAMO RAVNATI, DA BO NAŠA POT V PRIHODNJE ŠE BOLJŠA. NOVI JUBILEJ NAŠEGA PODJETJA PADA V LETO, KO SE Z EKONOMSKO LOGIKO UVELJAVLJAJO POSLEDICE PRED DOBRIM LETOM SPREJETE GOSPODARSKE REFORME. NAJBOLJ NEPOSREDNO OBCUTIMO SEVE VIŠANJE ŽIVLJENJSKIH STROŠKOV, KI PRIZADEVAJO NAŠ STANDARD. POSLEDICA TEGA JE NAŠA TEŽNJA ZA POVIŠANJEM OSEBNIH DOHODKOV. VIŠANJE OSEBNIH DOHODKOV PA NI ODVISNO OD DOBRE ALI SLABE VOLJE KOGARKOLI. TEMVEČ OD CELOTNEGA KOLEKTIVA, OD NAŠEGA BOLJŠEGA ALI SLABŠEGA DELA V PROIZVODNJI. NE SAMO, DA ŽELIMO OBDRŽATI ŽE DOSEŽENI STANDARD, HOČEMO GA NENEHNO VIŠATI. KAKO PA SE ZA TEM REALNO PEHAMO, NAJ NAM ILLUSTRIRAJO NEKATERI DOSEŽKI V PROIZVODNJI NAŠEGA PODJETJA V PRETEKLIH ŠESTIH LETIH. NAŠE DOSEŽKE BOMO PRIMERJALI Z LETOM 1960, KI NAJ BO ZA BAZO Z INDEKSOM 100.

	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Blagovna proizvodnja	100	96,6	115,8	116,6	125,5	126,7
Število zaposlenih	100	114,1	119,3	125,7	133,5	133,8
Produktivnost	1	0,84	0,97	0,93	0,94	0,95

Ta razpredelnica nam pove, da si z delom nismo preveč prizadevali, dvigniti naš standard, temveč nasprotno, saj je produktivnost znatno padla. Število zaposlenih se je dvigalo neprimerno hitreje od obsega proizvodnje. Moralo pa bi biti prav nasprot-

no. Osebnih dohodkov in standard smo si višali na račun skladov podjetja, tako da predstavljajo osebni dohodki iz leta v leto večji odstotek v našem skupnem dohodku. Če označimo izplačane OD iz skupnega dohodka podjetja v letu 1960 s 100, dobimo:

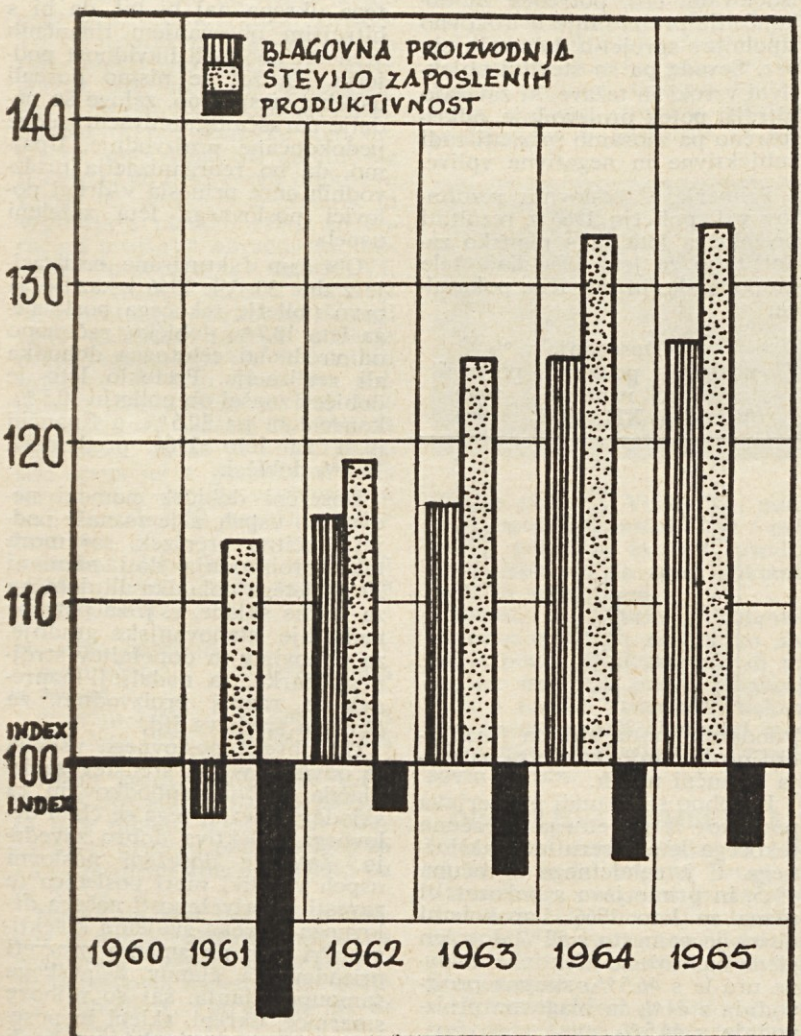
1960	1961	1962	1963	1964	1965
100	130,8	121,0	135,1	128,4	187,6

Udeležba osebnih dohodkov v skupnem dohodku podjetja se je v letu 1965 povečala od leta 1960 že za 87,6 %. Odstotek izplačanih osebnih dohodkov iz ostanka čistega dohodka je bil naslednji:

1960	1961	1962	1963	1964	1965
88,7	74,3	77,9	93,9	89,7	97,7

Menim, da je taka tendenca nevzdržna. Lastna cena naših proizvodov je istočasno naraščala takole:

1960	1961	1962	1963	1964	1965
100	126,2	142,1	185,6	184,9	192,9

Grafični prikaz naše neprimernosti

Naraščanje lastne cene je v pretežni meri posledica naraščanja cen produkcijskega materiala in ostalega materiala ter pogonske in toplotne energije kot objektivnih vplivov, vendar pa je tudi posledica naših subjektivnih slabosti in premajhne skrbi pri zniževanju stroškov. Sredstva, vezana v proizvodnji, nam naraščajo iz leta v leto, s tem pa tudi stroški obresti. Naraščanje vrednosti nedokončane proizvodnje nam razen stroškov za obresti povzroča še stroške za razne penale, ker prekoračujemo tudi roke finalizacije, ki je posledica večanja nedokončane proizvodnje. Samo iz zamudnih obresti in penalog, ki smo jih morali plačati v letu 1965, bi mogli izplačati vsakemu zaposlenemu v našem podjetju še po 1,2 mesečnih osebnih dohodkov. Mislim, da je o tem vredno razmišljati, da ne omenjam še neracionalno trošenje materiala in energije, kar vse zvišuje naše stroške in niža naš dohodek.

ALI BOMO V JUBILEJNEM LETU NAREDILI PRELOMNICO?

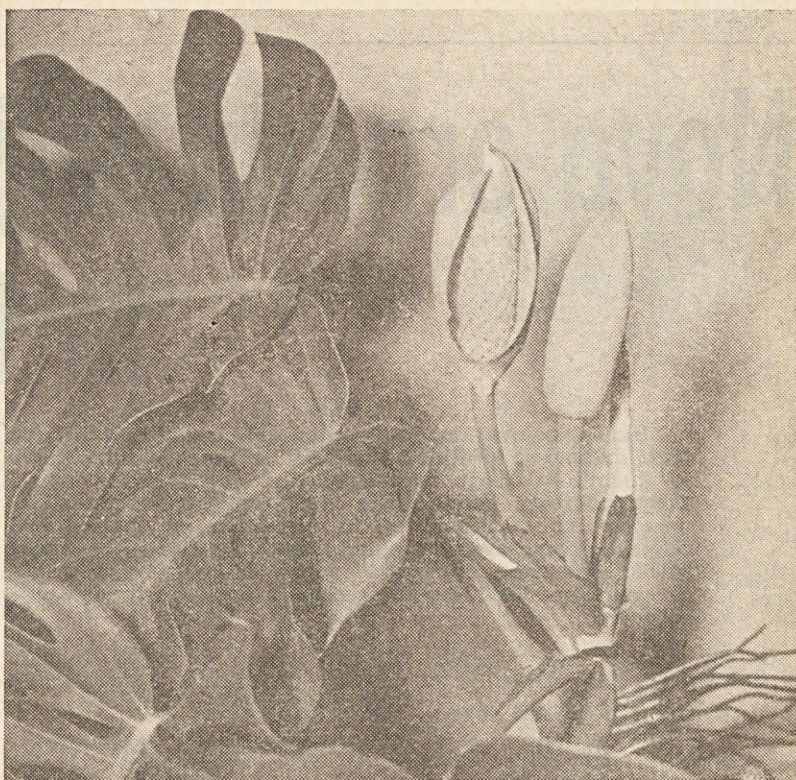
Če primerjamo poslovanje v prvem polletju letos po istih kriterijih v primerjavi z letom 1960, dobimo:

dosežena blagov. proizv.	109,7
število zaposlenih	127,7
produktivnost	0,86
osebni dohodki iz skupnih dohodkov	156,1
lastna cena	226,1

Glede na kratko primerjalno dobo 5 mesecev in upoštevajoč dinamiko finalizacije, ki se proti koncu leta veča, so ti podatki v primerjavi z letnimi le relativno točni. Ugotovimo pa lahko, da se obseg proizvodnje ne veča, produktivnost je celo slabša, deloma smo uspeli zavreti tendenco prehitrega naraščanja osebnih dohodkov. Če so razmeroma nizki osebni dohodki vzrok za nizko produktivnost ali obratno, je težko ugotoviti. Verjetno nam nizka produktivnost ne more zagotoviti višji osebnih dohodkov. Prek znane resnice, da samo delo ustvarja vrednost, pa ne moremo. Dejstvo je, da je naš letni bruto produkt v sorazmerju z vloženi sredstvi mnogo prenižek, saj se giblje v mejah 1 : 1!

POVEČATI PRODUKTIVNOST VSAJ ZA 3%

Pri takem razmerju ne ustvarjamo dovolj sredstev, s katerimi bi mogli tekoče obnavljati naša osnovna sredstva in jih modernizirati. Z iztrošenimi in zastarelimi sredstvi pa ni mogoče dosegati dovolj dobrih uspehov, da bi lahko uspešno konkurirali na do-

In vzcvetela je roža

Spominjali se bomo: »Se veš, prijatelj, tisto leto, ko smo praznovali dvajsetletnico tovarne — težko leto reforme in reorganizacij je bilo — je vzcvetela roža, nekaj nenavadnega: filodendron z dvema cvetovima...«

Tudi projektanti imajo radi zelenje in rože — ne vsi, tisti, ki projektirajo žerjave pa prav gotovo, sicer ne bi neobgleni rastlinici, ki jo je prijazna vrtnarica Vikica postavila v njihov delovni prostor, posvetili toliko skrbi, da so zanj prejeli prelepo zahvalo: *filodendron je vzcvetel!* Menda je to drugi primer v Ljubljani. Ko bi se cvet obarval rdeče, bi bila to evropska posebnost.

Tam med risalnimi deskami, statičnimi preračuni, načrti in tehničnimi pripomočki se je veličastno razpiral, žarel med telefonskimi pogovori in potem dostojanstveno umiral. Nekaj lepega je bilo v njegovem nastajanju, nekaj toplega v njegovem cvetenju in nekaj trpkega v njegovem umiranju...

»Nepomembne so te stvari,« bo dejal ta ali oni in prav mu dam, če govorimo o planskih nalogah, dvigu storilnosti in tarifni politiki. Kadar pa se spomnimo, da je za vsem tem končno le človek, pomislimo morda tudi na njegovo srce, ki je žejno lepote; takrat morda začutimo, da tudi take majhne stvari pomenijo bogata doživetja, ki ljudi povezujejo in ustvarjajo med njimi lepše odnose in ugodnejše delovne pogoje.

Mi ne verjamete?

Potem res škoda, da sem vam jemal čas za branje, saj bi pod gornjo fotografijo lahko s kronistom in le za propagando napisali povsem preprosto: »Na PPB je v juliju vzcvetel filodendron. Fotografirali smo ga in stroške 4.— (štiri) nove dinarje knjižili v breme izrednih izdatkov...«

ETO

mačem in tujih trgih v kvaliteti in ceni naših izdelkov. V šestih letih smo povečali fizični obseg blagovne proizvodnje komaj za 26,7 %, število zaposlenih pa za 33,8 %; v prvem letošnjem polletju pa na 20,2 % pri povečani blagovni proizvodnji za komaj 9,7 %. Če bi povečali produktivnost letno vsaj za 3 %, kar je za naše razmere sprejemljivo, bi morali doseči v letu 1965 za 14,9 % več blagovne proizvodnje, ki bi po doseženih cenah v tem letu omogočila izplačilo še enomesečnih prejemkov vsem zaposlenim, ne da bi s tem zmanjšala sklade

podjetja. Rešitve ni v zniževanju števila zaposlenih, ker obremenjujejo manjši obseg proizvodnje preveč konstantni stroški, s čimer se lastna cena veča in s tem manjša konkurenčna sposobnost ali sploh možnost prodaje, če bo prodajna cena previsoka.

Zastavili smo si nalogo, da z boljšo organizacijo v proizvodnji in administraciji postopno zvišamo produktivnost, znižamo stroške poslovanja, skrajšamo roke finalizacije in krenemo na pot sanacije podjetja. Potem nam bo podjetje moglo rezati boljši kos kruha.

K.

Na HE Rami že montirajo

V prvih dneh avgusta je v romantično dolino Neretve odpotovala prva skupina monterjev, da odpre novo delovišče za montažo litostrojске opreme.

Rama je živahna planinska rečica, ki se po igrivem teku čez kamnite sklade izliva v jablanjsko jezero. Te idile pa bo konec, ko bo na tako imenovanem Kovačevem polju zgrajen akumulacijski bazen (s koristno kapaciteto pol milijona m³ vode) in 10 km dolg dovodni tunel do podzemne strojnice. Tako bo reka Rama potopljena od izvira do izliva in s svojimi vodnimi silami na padcu skoraj 300 m gnala dve Francisovi turbini z močjo po 111.200 KS.

Gradbena dela so v polnem teku in prav te dni tako daleč, da omogočajo namestitev sifonskih oblog v strojnici. Tako se Litostroju in njegovim strokovnjakom na montažnih delih odpira delovišče, na katerem bo treba

v teku 12 mesecev namestiti in sestaviti več kot tisoč ton opreme, kar je vsekakor velika naloga. Izpolniti jo bo mogoče le, če bodo pravočasno izdelani tudi v tovarni vsi potrebni sklopi; med njimi sta dva kroglična zasuna s kosovno težo preko 80 ton — največja, kar smo jih te vrste dobavljali doslej.

Prepričani smo, da bo litostroj-ski kolektiv, ki ima za seboj že toliko delovnih zmag, tudi opremo za HE Rama izdelal s polno odgovornostjo ter rokovno in kakovostno v zadovoljstvo investitorja. Tako se bo ob letu osorej v neposredni bližini HE Jablanice obudil v življenje nov hidroenergetski objekt, zrased bo s pomembnim sodelovanjem našega delavca, monterja, projektanta...

Tiho bo nekje v globinah akumulacijskega jezera potopljena Rama iskala svoj prvotni tek, toda hočeš nočeš bo morala v nove tokove, ki jih ji je določil človek.

Nova organizacija proizvodnje in tehnične funkcije podjetja

Slabši poslovni rezultati so nam narekovali že v minulih letih, da smo se lotili delnih rešitev oziroma organizacijskih sprememb nekaterih dejavnosti v obstoječi organizacijski shemi podjetja. Vedno večja konkurenčnost na domačem, posebno pa na tujem tržišču (predvsem po gospodarski reformi), ki zahteva od vsake industrije kvalitetne in cenene izdelke, izdelane v čim krajših rokih, pa nam je narekovala, da smo se lotili kompleksnega reševanja organizacije podjetja.

Glavni smoter vseh organizacijskih sprememb v prihodnje je:

- ustvariti vse pogoje za doseganje boljših rezultatov,
- skrajšati proizvodne cikle vsem našim proizvodom,
- zmanjšati previsoke lastne cene proizvodov in povečati dohodek podjetja,
- doseči večjo operativnost in koordiniranost vseh funkcij in drugih dejavnosti v podjetju in odpraviti še nešteto pomanjkljivosti, ki so nam v dosednji organizacijski shemi podjetja večale proizvodne stroške in tako zmanjševale dohodek podjetja.

STIRI FUNKCIJE VEZANE NA VODSTVO

Po izdelanem konceptu kompleksnega reševanja organizacije podjetja naj bi bile na vodstvo podjetja vezane naslednje funkcije:

- tehnična funkcija,
- komercialna funkcija,
- gospodarsko-računska funkcija in
- kadrovska funkcija.

Splošna funkcija po predloženem konceptu ne bi več obstajala, oziroma naj bi se preimeno-

vala v sekretariat podjetja, lokacijsko premeščen v neposredno bližino vodstva podjetja.

NOVA VSEBINA TEHNIČNE FUNKCIJE

V prvi fazi organizacijskih sprememb smo se lotili tehnične funkcije. Predlog teh sprememb oz. nove organizacijske sheme tehnične funkcije je bil predložen DSP v razpravo in odobritev. Dosedanja organizacija tehnične funkcije je vsebovala nekaj slabosti:

- premajhna angažiranost na dolgoročne perspektivne naloge, razvoj podjetja, investicije, rekonstrukcije itd.
- tehnična funkcija je do sedaj bila več ali manj samo koordinator proizvodne problematike,
- na tehnično službo je bilo vezanih 10 vodstev, kar je pomenilo za uspešno vodenje preveliko število, delo pa je bilo manj uspešno.

V novi organizacijski obliki je tehnična funkcija poslovno deljena na:

- perspektivni, študijski in konceptni del ter
- dnevno operativni proizvodni del.

Po tej novi organizacijski shemi so linijsko neposredno vezane na tehnično vodstvo — tehnične direktorja naslednje službe oz. dejavnosti:

- vodstvo — direkcija proizvodnje,
- vodstvo službe kvalitete,
- vodstvo CTB,
- vodstvo PTO,
- vodstvo tehnološke priprave proizvodnje.

OSNOVNA NALOGA TEHNIČNEGA VODSTVA

Osnovna naloga tehničnega vodstva z vsemi pravkar navedenimi službami oz. dejavnostmi je obravnavanje predvsem perspektivnih vprašanj podjetja, kot n. pr.:

- vprašanja bodoče proizvodnje,
- vprašanja razvoja podjetja z vidika potreb po novi opremi (modernizacija proizvodnih obratov),
- vprašanja nove tehnologije proizvodnega procesa (uvajanje sodobne tehnologije v proizvodne obrate),
- vprašanja novih tehnično-kontrolnih postopkov,
- organizacijskih vprašanj tehnične službe,

- vprašanja razvoja planiranja,
- vseh drugih vprašanj, ki so tesno povezana z napredkom proizvodnje.

DIREKCIJA PROIZVODNJE

Na vodstvo — direkcijo proizvodnje pa so linijsko vezana:

- vodstvo finalne proizvodnje,
- vodstvo metalurških obratov — MO,
- vodstvo pločevinarne in kovačnice — PK,
- vodstvo vzdrževanja in oskrbovanja: Direktor proizvodnje ima še funkcionalno zvezo:
 - z vodstvom tehnološke priprave proizvodnje,
 - z vodstvom PTO,
 - z vodstvom CTB in
 - z vodstvom službe kvalitete.

OPERATIVNO PROIZVODNE NALOGE

Osnovna naloga operativno-proizvodnega dela tehnične funkcije je dokončno reševanje vseh vprašanj tekoče dnevne proizvodnje in koordinacija vseh nalog tedenskega ali mesečnega obdobja.

Novo formirana PE finalnih proizvodov združuje vse tri dosedanje PE finalne proizvodnje in orodjarno. Začasno zajema pod

enotnim vodstvom združeno konstrukcijo, vendar pa so ločene od proizvodnje naslednje dejavnosti:

- tehnologija,
- priprava specialnega in potrošnega orodja in
- tehnična kalkulacija.

TEHNOLOŠKA PRIPRAVA PROIZVODNJE

Poslednje tri dejavnosti sestavljajo novo samostojno organizacijsko enoto »Tehnološko pripravo proizvodnje«, ki nam je kot celota, predvsem pa v združeni tehnologiji največje jamstvo za vodenje enotne politike na področju tehnologije v našem podjetju. Enoten koncept tehnologije, združene kapacitete mehanike obdelave, združena montaža itd., so gotovo tisti elementi v novi organizacijski shemi tehnične službe, ki morajo v prihodnosti dovesti podjetje, ob bolj koordiniranih proizvodnih procesih in s tem skrajšanih proizvodnih ciklov, k zmanjšanju proizvodnih stroškov naših izdelkov. Zagotovo bomo pri tako predvidenih dosežkih bolj privlačni in zanimivi za naše kupce na domačem in tujem tržišču.

Inž. Franc Pentek

Naš polletni obračun

Razumljivo je, da se po uvedbi gospodarske reforme naš delovni človek v čedalje večji meri zanima za rezultate poslovanja podjetja, saj je od poslovnega uspeha odvisna višina njegovega osebnega dohodka in navsezadnje tudi njegov obstanek. Vpliva gospodarske reforme na naše gospodarstvo, posebno še na naša podjetja strojne industrije, na tem mestu ne bi obravnavali, ker je bilo o tem že mnogo napisanega in povedanega v dnevnem in strokovnem časopisju, radiu in televiziji. Brez dvoma je bilo in bo še potrebno mnogo truda za uspešno rešitev problemov in težav, s katerimi se je podjetje že borilo zaradi nezadovoljivih finančnih rezultatov v prejšnjih dveh poslovnih letih in ki jih je gospodarska reforma le še zaostila.

Smotrna gospodarska politika podjetja in prizadevanost delovnega kolektiva sta že konec preteklega leta ponovno pokazala sicer omejene, vendar pozitivne rezultate. Če primerjamo poslovni uspeh v I. polletju 1966 s poslovnim uspehom v istem razdobju

preteklega leta, vidimo, da se proizvodnja, in to z nekoliko zmanjšanim številom zaposlenih, poslovanje in finančni efekt gibljejo v nespremenjenih razmerjih. Finančni efekt, t. j. dobiček in dohodek, je glede rentabilnosti podpovržen in nezadosten, vendar je glede na sedanje okoliščine in če gledamo nanj ločeno od ostalih rezultatov, kar dokaj dober. Nezadovoljivo je še nadalje gibanje zalog, predvsem nedokončane proizvodnje, terjatev od kupcev in razpoložljivih finančnih sredstev. Pri tem igra odločilno vlogo cikel proizvodnje ali izdelovalni čas, potreben za dokončanje proizvodnje in rokovno izpolnitev sprejetih dobavnih obvez. Seveda pa so številni objektivni vzroki in težave, ki zavirajo hitrejši potek proizvodnje, odkritosrčno pa moramo priznati tudi subjektivne in negativne vplive.

Primerjava poslovnih rezultatov v I. polletju 1966 z rezultati preteklega leta in s plansko zadolžitvijo za leto 1966 daje te gospodarske in finančne pokazalce:

	Doseganje v %		
poslovni rezultat	poslovni rezultat	polletni plan	
VI. 1965	XII. 1965	1966	
95.—	95.3	94.2	
92.7	46.5	92.8	
90.—	44.—	93.8	
94.1	44.5	86.2	
116.1	52.1	97.2	
109.9	46.2	85.6	
117.6	101.9		
119.1	102.9		
114.2	92.2		
118.3	101.7		
118.5	133.—		

Število delavcev
Plačane učinkovite delovne ure
Skupna proizvodnja — količinska
Blagovna proizvodnja — količinska
Fakturirana realizacija
Plačana realizacija
Zaloga surovin in materiala
Zaloga nedokončane proizvodnje
Zaloga gotovih izdelkov
Zaloge skupaj
Terjatve od kupcev

Kot vidimo, je nasproti stanju v prvem polletju 1965 število delavcev v upadanju za 5%. V še večjem upadanju pa je število učinkovitih delovnih ur, in sicer za 7,3%, predvsem na račun nadurnega dela. To ni negativno, negativno pa je upadanje proizvodnje za 10% (količinske) in za 5,9% (blagovne), kar ni v sorazmerju z gibanjem števila delavcev, niti s številom vloženih delovnih ur. Dejstvo je, da se proizvodni učinek delno odraža v porastu nedokončane proizvodnje, kar je žal tudi negativno.

Poudarek mora biti na finalizaciji proizvodnje, ker le ta ustvarja finančni uspeh.

Podobno sliko nudi primerjava podatkov iz polletnega obračuna tekočega leta z rezultati zaključnega, t. j. celoletnega obračuna 1965, in primerjava s pokazatelji plana za leto 1966. Lanskoletni obseg je namesto s 50% dosežen glede na vlozene učinkovite delovne ure le s 46,5%, skupna proizvodnja s 44% in blagovna proizvodnja s 44,5%.

Nasprotno od proizvodnje pa je realizacija ugodnejša in ne-

nehno narašča. Fakturirana realizacija se je nasproti stanju z dne 30. VI. 1965 povečala za 16,1%, nasproti stanju konec preteklega leta po sorazmernosti za 4,2%. Realizacija zajema razen vrednosti gotovih izdelkov delno tudi vrednosti tekoče proizvodnje, ki jo po plačilnih pogojih iz sklenjenih dobavnih pogodb zaračunavamo odjemalcem v obliki situacijskih faktur; odtod odstopanja med proizvodnjo in realizacijo.

Podjetje si je postavilo nalogo, da pospeši finalizacijo proizvodnje in zniža zaloge, predvsem nedokončane proizvodnje. Namen tega ukrepa naj bi bil, da bi s hitrejšim obračunom finančnih sredstev zboljšali likvidnost podjetja. Tu žal še nismo dosegli uspeha; nasprotno, zaloge še nadalje naraščajo, predvsem zaloge nedokončane proizvodnje. Upajmo, da bo reorganizacija proizvodnih enot prinesla v drugi polovici poslovnega leta zaželeni uspeh.

Obračun fakturirane realizacije z dne 30. VI. 1966 izkazuje za prvo polletje tekočega poslovnega leta 10,7% dobička, računano od vrednosti celotnega dohodka ali realizacije. Preteklo leto je dobiček znašal ob polletju 10,5%, konec leta pa 10,6%, a finančni plan za leto 1966 predvideva 12,1% dobiček.

Doseženi dobiček pomeni nedvomno uspeh, a je za naše podjetje očitno prenizek, saj mora taka proizvodnja dati najmanj 20% čistega dohodka ali dobička za lastne sklade, t. j. za potrebe nadaljnje stanovanjske gradnje, za obnovitev in dopolnitev strojnega parka, za nadaljnji napredek in razvoj proizvodnje, za obratna sredstva itd.

Od obsega poslovnega uspeha je odvisna višina sredstev za izplačila osebnih dohodkov in za sklade podjetja; tega se člani delovnega kolektiva dobro zavedajo. Zato je doseženi poslovni uspeh v veliki meri posledica te zavesti in privrženosti našega delovnega človeka svojemu kolektivu. Pri tem ne smemo prezreti prizadevanja članov delavskega samoupravljanja, saj so njihove smernice, ukrepi, sklepi in posegi zares avtoritativni in so imeli

(Nadaljevanje na 3. strani)

Čistilca ulitkov na priučevanju

Tožba HE Peručice zavrnjena

Tožbo podjetja HE Gornja Zeta iz Nikšića proti Litostroju, po kateri naj bi naše podjetje plačalo investitorju škodo zaradi napak na tekačih v HE Peručici (o čemer smo v našem časopisu že obsežno poročali), in to v višini Ndin 13.300.000 (ali 1.330.000.000 Sdin), kar pomeni ceno 12 novih tekačev, je najprej zavrnilo Višje gospodarsko sodišče v Ljubljani s sodbo P-434/65-14 z dne 17. 3. 1966.

Proti tej sodbi se je imenovali investitor pritožil na Vrhovno gospodarsko sodišče v Beogradu, ki pa je njegovo pritožbo kot »neutemeljeno« prav tako zavrnilo in s sodbo SI-748/66-3 z dne 6. 6. 1966 potrdilo prvostopno razsodbo z utemeljitvijo, da je investitor s svojim zahtevkom »zakasnil, ker gre za ugovore, postavljene par let po prevzemu blaga in izteku jamstvene dobe«, zaradi česar sodišče ni moglo

upoštevati niti ugovora o »prikritih napakah«, ker bi ga investitor moral uveljaviti (po splošnih pogojih za blagovni promet 151/I) brez odlašanja, »brž ko je napako odkril ali za namerno prikrivanje iste zvedel«, in to v enoletnem garancijskem roku, kajti tudi tožnik — kakor toženo podjetje — je strokovnjak, ki ne more trditi, da ni vedel, kakšno blago je prevzel. Napake, za katere gre — piše v sodbi —, bi moral tožnik ugotoviti pri prevzemu blaga oz. v garancijskem roku, saj ga ni nič oviralo, da ne bi pravočasno ustanovil strokovne komisije za preizkus kvalitete blaga; če tega ni storil, mora sedaj v tem primeru sam nositi škodljive posledice.

S tem je za nas ta spor, ki je bil predmet raznih dezinformacij tudi v nekaterih uglednih jugoslovanskih časopisih, zaključen.

Sijajna referenca v Indiji

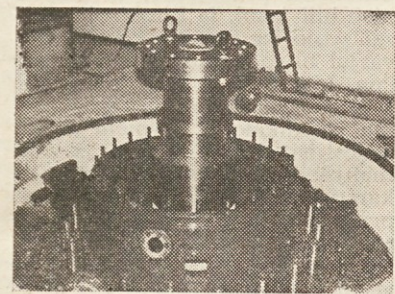
»Good-bye,« je rekla 30. maja letos svojim staršem in hrabro krenila na samostojno življenjsko pot. Njen korak je bil tehnično zelo miren, v propagandnem pogledu pa povsem tih.

Nadoknadimo zamujeno!

Spočela sta jo znanje in pogum, rodilo kolektivno delo. Njeno rojstvo so litostrojski turbinici pričakovali težko kot malo kdaj in s tolikšnim upanjem kot nikoli. Luč sveta je zagledala sicer nekoliko prepozno, a zakasnelih porodov smo že vajeni. Potem ji je veljala vsa naša skrb. Zrasla je v ponosno mladenko. Mojster Carman jo je postavil na noge in naučil hoditi. Srečko Grošelj ji je dal poslednje lekcije...

»Gre kot deklica,« je privrelo iz srca preprostemu strojniku na jugu naše domovine, ko je opazoval mirno obratovanje neke druge litostrojske turbine. Slovnični spol stroja prispeva svoje... Fantazija, ki je ne sme manjkati, turbino posebej...

Kdo bi mogel zameriti šaljiv okvir resne zadeve, če je v navadi

Vse štiri slike o HE Periyar — foto Carman

NAŠ POLLETNI OBRAČUN (Nadaljevanje z 2. strani)

pomemben vpliv na proizvodnjo in poslovanje podjetja. Pričakovati je, da se bo po sklepih IV. plenuma ZKJ delo samoupravnih organov še poglobilo in intenziviralo, ker so nazadnje padle ovire, ki so do sedaj tu in tam zavirale delavsko samoupravljanje.

Še nekaj besed o tovarniških režijskih stroških in o osebnih dohodkih. Razen izdatkov za surovine, izdelovalni material in izdelovalne osebne dohodke vplivajo zelo močno na višino lastne cene proizvodov režijski stroški. To so izdatki za pomožni material, električno energijo, vodo, goriva, tuje storitve, amortizacijo, investicijsko vzdrževanje, obresti, osebne dohodke pom. delavcev, upravnega osebja itd. Da ti izdatki ne bi presegli dopustne ravni, jih podjetje kontrolira in vzporeja s planom režije in obračuni prejšnjih obračunskih obdobij. Po obračunu z dne 30. VI. 1966 so režijski stroški skupaj z medobratnimi storitvami dosegli 94% izdatkov prvega polletja preteklega leta ali 48,7% celotnih izdatkov v letu 1965. Po polletnem planu režije za leto 1966 pa znašajo ti izdatki le 90%. Iz tega sledi, da se je kolektiv resno spoprijel z gospodarsko reformo in s svojim varčevanjem tudi že zabeležil uspehe — prihranke.

Osebnih dohodki so v prvem polletju 1966 v neto znesku na enega delavca:

mesečno doseženi povprečno	74.600.—	Sdin
v prvem polletju 1965	69.200.—	Sdin
konec leta 1965	70.800.—	Sdin

Kljub vsem težavam so torej osebni dohodki v našem podjetju le v rahlem porastu, in sicer nasproti prvemu polletju 1965 za 7,8%, nasproti koncu leta 1965 pa za 5,4%.

Nadaljnja rast osebnih dohodkov je nerazdružljivo povezana s poslovnim uspehom podjetja. Večji poslovni uspeh — več osebnih dohodkov. Potrudimo se, in uspeh bo naš!

V. H.

celo resno pripovedovanje šal. In končno, ali ni prav v poletnih mesecih težka pisarija tudi najtežje prebavljiva?

DOVOLITE, DA JO PREDSTAVIMO

Njeno rojstvo je zabeleženo v Litostroju pod P 16.964 pri družini Francis. Dobila je ime HE Periyar po kraju, kamor je bila namenjena. Ta kraj leži nekaj sto kilometrov severno od rtiča Comorin, torej — glede na ogromno razsežnost Indije — prav blizu točke, s katero sega indijski polotok najdalje na jug in s katere lahko opazuješ sonce, kako vstane iz morja in se na večer vrne v brezmejnost Indijskega oceana.

Kot je pri turbinah pač navada, smo jo odpremljali v kosih in skoraj sproti tudi že sestavljali. Vse ude je imela zbrane in sestavljene v celoto že decembra 1964. Toda za njeno hrano takrat še ni bilo preskrbljeno, ker je indijski dobavitelj cevovoda nekoliko kasnil. Tudi se je kot nečimrna ženska odločno uprla nameri, da bi nastopila brez klobuka. Tega ji je v obliki ličnega generatorja skrojil Rade Končar šele poleti 1965. Pomerjanje je seveda tudi terjalo nekaj časa.

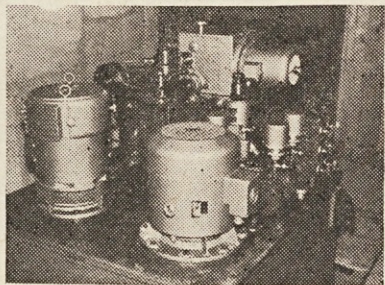
Prve korake je tako napravila šele decembra 1965. Zaradi nepričakovane bolezni smo ji morali priporočiti daljše mirovanje. Medtem smo jo ozdravili in ob koncu marca letos se je dokončno zavrtela.

PERSONALIJE

Naša turbina prav gotovo ne zbuja vtisa zajetne gospe, ki leno sedi na nizkem padcu in požira na stotine kubikov vode. Ne, rekli smo ji mladenka, ker je drobna, vitka in živahna, »kot hod deklet s planine«, če povzamemo po Gregorčiču.

Kdor je videl belo vodo Periyarskega jezera, zanj ni pretirana ugotovitev, da se naša mladenka hrani z mlekom iz jezera, ki ji doteka iz višine 374 m. Samo dobrih 11 kubičnih metrov ga potrebuje vsako sekundo. Uspešno ga prebavlja in iz njega pridobiva kar 50.800 konjskih moči. Pri tem se vsako minuto zavrti 750-krat.

Njen padec sodi med tiste velikosti, ki jih še do nedavnega niso upali izkoriščati s Francisovimi turbinami. Tudi dandanes se samo vodilne turbinske tvrdke lotijo takih padcev s Francisovimi turbinami. Glejte, zato je bilo na samem začetku potrebno nekoliko poguma. Odlična hidravlična zasnova turbine, skrbno preizkušena v Institutu za tur-

binske stroje v Vižmarjih, nam je omogočila tehnični start s pravico ponudbe in nas branila pred očitkom, da smo lahko miselni in nepogumni.

Danes, ko naša mladenka uspešno obratuje, nas lahko navdaja ponos predvsem zaradi tega, ker smo brez pravih izkušenj toda z resnim razvojnim delom popolnoma uspeli obvladati problematiko visokotlačnih Francisovih turbin.

OBČUTLJIVA PRIMERJAVA

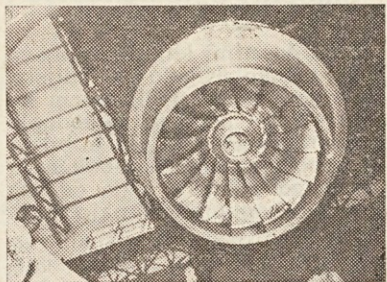
Navedeni vzrok vendar ni edini, ki je terjal pogum. Drugi je v tesni zvezi z okolnostjo, da proti skoraj izključno veljavni navadi za HE Periyar nismo dobavili dveh ali treh turbin, temveč hčerko edinko.

Hidroelektrarna je namreč potrebovala samo še eno turbino. Tri so tam že obratovala. Izdelava

la, dobavila in montirala jih je neka druga evropska turbinska tvrdka. Investitor je iskal za četrty stroj novega dobavitelja, ker s prvimi tremi ni bil zadovoljen.

Za Litostroj, ki se je odločil za posel, sta bili na izbiri samo dve možnosti: klavno propasti ob primerjavi z inozemskimi turbinami ali pa zmagati z uspešnim strojem, zmagati z novo lastno zasnovo, povsem drugačno kot inozemska izvedba. Vsaka podobnost s to konstrukcijo bi izbila Litostroju naročilo iz rok.

Po tem pojasnilu so nam razumljive besede šefa projektanta za opremo hidroelektrarn, ki 15. aprila 1961 z uspešnih poga-

janj v Indiji naročal Litostroju med drugim:

»... Četrty agregat, ki ga bomo dobavili, mora biti izdelan v celoti po naši dokumentaciji. Res bo izdelava precej obsežne dokumentacije za eno samo turbino pomenila dokajšnjo obremenitev projektive in konstrukcije brez ustreznega obsega dela za proizvodnjo, vendar imamo s Periyarjem izredno priljubljenost, da si pridobimo sijajne reference za jugoslovansko industrijo. Naša strojna oprema mora biti boljša kot nemška, s katero jo bodo primerjali in ki jo v teh krajih pogosto smatrajo kot edino solidno.«

PRESENEČENJA IN REKORD POSEBNE VRSTE

Razgovori za sklenitev pogodbe v aprilu 1961 so potekali v Madrasu v prostorih direkcije za elektrogospodarstvo. Za indijsko stran jih je vodil glavni inženir g. Appadurai. Litostrojske interese pa sta zastopala sedanjí direktor naše prodaje tov. Miović in šef projektant HE. Oznojni pri približno 40°C sobne temperature smo čakali na indijski protest glede na našo ceno in bili pripravljeni na mučen in dolgotrajen zagovor.

Končno je g. Appadurai izgovoril usodne besede. Zmedle so nas bolj, kot bi nas mogle še tako ostre zahteve po znižanju cene. Dejal je: »Cena je o. k.« Kdaj je kdo pristal na ceno brez ugovora? Napaka v prepisovanju? Napaka v kalkulaciji? No, pokazalo se je, da je tudi z naše strani vse v redu. Le gospoda Appaduraia še nismo dovolj poznali!

Presenečal je tudi med nadaljevanjem razgovorov, ki so nepričakovano hitro prešli s komercialnega na tehnično področje. Postavljal je kratka in jasna vprašanja in zahteval prav take odgovore. Po večji teži argumentov z indijske ali naše strani so padale odločitve v njihovo ali našo korist tako hitro kot vprašanja sama, brez izgubljanja besed, brez potrate časa.

Za nekaj minut se je zataknilo edino pri delu tlačnega cevovoda med kroglastim zasunom in turbino. Tega bi moral dobaviti Litostroj, vendar ga ni vključil niti v ceno, niti nismo navedli v seznamu odstopanj, da ga ne nudiemo. Hiter izračun teže in cene, nekaj nasprotujočih si zahtev z obeh strani in kratko za tem že kompromis na sredini. Torej zopet presenečenje s strani g. Appaduraia, vsaj za poznavalca razmer v Indiji, kjer včasih tudi po 14 dni ne odstopijo niti od pike in vejice...

Po 4 urah so bili končani razgovori v celoti, tudi za elektriško opremo. Niti v Evropi se ne zgodi, da bi pri tako obsežnem poslu tako hitro razčistili vsa komercialna in tehnična vprašanja!

20. maja 1961 je Litostroj že prejel pismeno in dokončno naročilo.

PRVI INŽENIR INDIJE

Pod tem imenom poznajo g. Appaduraia in strokovnih krogih Indije. Ne toliko zaradi njegovih priročnih knjig o projektiranju hidroelektrarn, temeljitega strokovnega znanja in odgovornega službenega položaja, kot zaradi prodornosti duha in izredne sposobnosti hitrega odločanja.

Mi ga cenimo in spoštujemo zaradi hitrega poslovanja ter njegovega objektivnega in pravičnega odnosa do pogodbenika. Ta odnos omogoča najširše uresničene načela o enakopravnosti obeh poslovnih partnerjev, tj. kupca in prodajalca, in je osnova zdravemu poteku posla.

Z osebo g. Appaduraia je posel pridobil na pomembnosti. Njegovo dobro mnenje o našem podjetju nam lahko neprecenljivo koristi, v primeru poloma pa nam ne preostane nič drugega, kot da strpamo v kovček svojo turbinsko proizvodnjo in odpotujemo iz Indije za vedno!

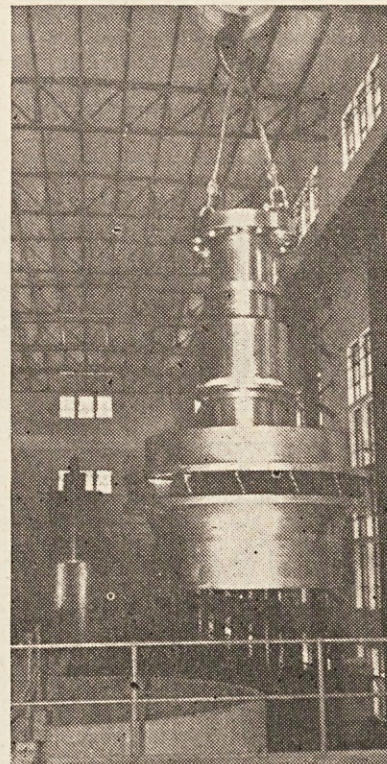
LAHKA ZATIKANJA

Izdelava dokumentacije in proizvodnja opreme sta stekli po programu in vse je kazalo, da bomo zadovoljili dobavni rok **marec 1963**. »Višja sila« se je vendar morala nekoliko poigrati: gonilnik smo proglasili za izmeček in inspektor je prišel prevzemati opremo z zamudo nekaj mesecev. Tako smo jo odpremljali maja in junija 1963, novi gonilnik pa odposlali šele januarja 1965.

Da je v pogledu dobavnih rokov obveljal naš priznani domači stil, se je potrdil tudi naš sodbavatelj Rade Končar in dobavil transformator in generator s povprečno enoletno zamudo...

Stila — kot že rečeno — ni hotel pokvariti niti indijski dobavitelj cevovoda.

Tako je montaža opreme, ki jo je nadziral mojster Carman, potekala z zamudo in v dveh obdobjih: od januarja do decembra 1964 in od maja 1965 do prve

vključitve v obratovanje v decembru istega leta. V teh poslednjih mesecih se je tov. Carmanu pridružil naš regulator Srečko Grošelj.

NEPRIČAKOVANA ANGINA

Pripraviti na prvi ples tako občutljivo mladenko, kot je visokotlačna Francisova turbina, pomeni že samo po sebi dramatično zadevo. Nekoliko naduta družba njenih tovarišic, pardon, kolegic, je dramatičnost še povečevala. Toda smola nad smolo! V najbolj kritičnem trenutku, med prvimi vrtljaji v decembru 1965

zboji naša mladenka za angino: zariba se njen vodilni ležaj.

Ko je vest o nenadni bolezni prišla v Ljubljano, ni bilo vroče samo v Indiji, temveč kljub zimi tudi v projektivi HE. Srajce so se lepile na hrbe... Pridušanja, da se vodilni ležaj še ni nikoli zaribal in da je hotel sam hudič, da se je prav v Periyarju, niso prav nič pomagala. Naša mladenka je ležala nepremično in treba jo je bilo spraviti ponovno na noge.

Na srečo smo imeli pri roki podoben vodilni ležaj. Sledili so preizkusi, kako povečati obtok olja. Uspeli smo! Okvara, ki jo je pač terjalo stopnjevanje dramatičnosti, je bila odstranjena in turbina je letos 31. marca zaplesala kot je treba. Mehak in eleganten je njen korak in skoro ji ni mogoče prisoditi tolikšne moči v vitki srebrni gredi!

KONEC DOBER, VSE DOBRO

Indijski ženin je dva polna meseca kritično gledal njen ples, prisluškoval njenemu srcu, opazoval, če se pri nogah morda ne troši in pod klobukom pretirano ne greje, če se v bokih preveč ne ziblje, če je vztrajna, vzdržljiva in dovolj temperamentna. Končno je spoznal, da je zanj kot nalašč in 30. maja letos smo jo odali.

Tako. Mladenka sedaj pleše, pleše...

Lepa je v svoji enostavnosti, lepša kot njene nacičkane družice. Tudi boljše! Njeno obratovanje je mirnejše. Po 1332 obratovnih urah poroča tehnični vodja centrale, da je stanje gonilnika zadovoljivo, ker so lopate nepoškodovane in njihovi robovi nenačeti, kar je v nasprotju z izkušnjami na nemških turbinah... Prav tako bi lahko glede tehnične rešitve našeli marsikatero prednost.

Torej, tovariši, uspeli smo in čestitajmo si!

Ti pa, mladenka, pleši še nadalje kupcu v zadovoljstvo in nam v ponos! Nikar naj te ne moti, če so tvoje družice užaljeno zavihale pegaste noske!

Inž. Leopold Šolc

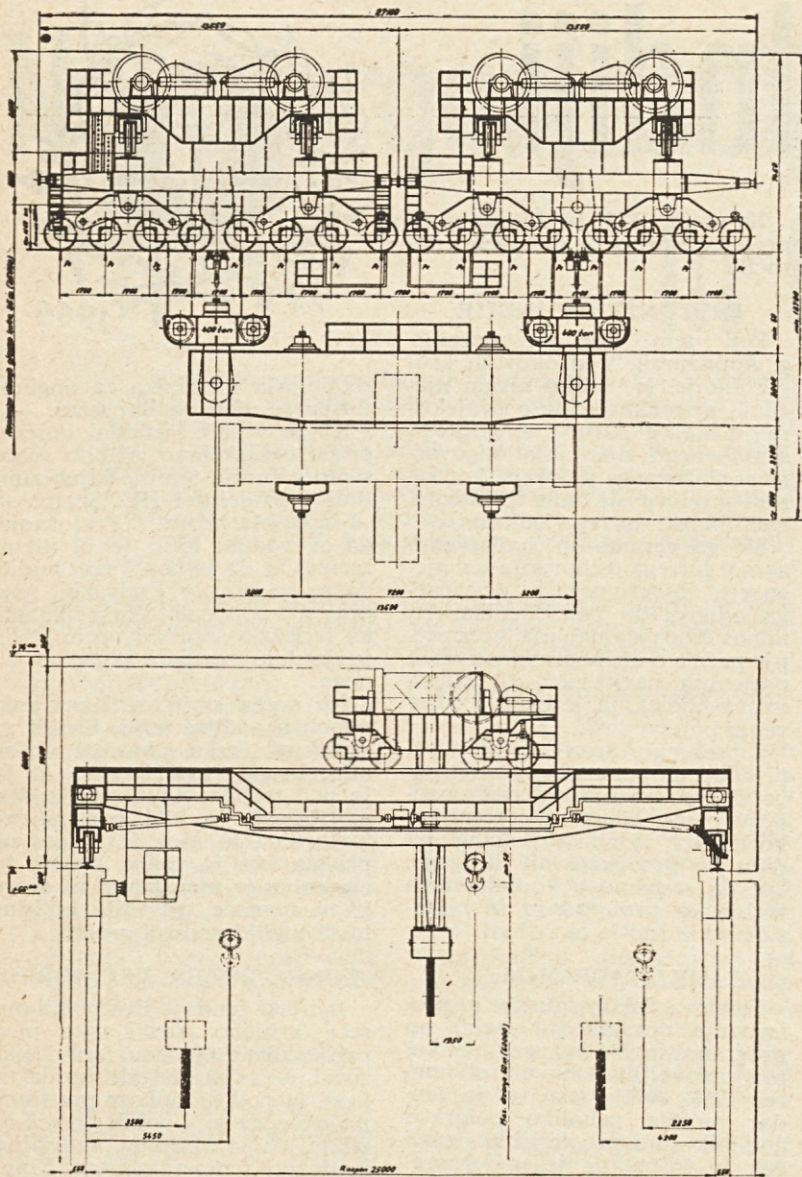
O naši turbinski proizvodnji

IT Novine iz Beograda so dne 14. VII. 1966 objavile članek z naslovom »Dvajset let proizvodnje turbin«, kjer govori o Litostroju in naši proizvodnji turbin. Prva turbina je bila zgrajena leta 1947, nato pa so sledile dobave turbin za Vlasenico, Savico itd.

Po številu izdelanih turbin sta bili najbolj plodni leti 1954 in 1958. Nato je sledila doba manjšega popraševanja, a to le glede na število turbin, ne pa glede na njihovo moč.

Diagrami proizvodnje v ljubljanskem podjetju kažejo, da je bila milijonta konjska moč proizvedena leta 1958, dvamilijonta leta 1962, a trimilijonta lanske leto. To leto naj bi proizvedli že štirimilijonto KM. V prihodnjih letih naj bi milijone konjskih moči proizvajali hitreje oziroma v krajših časovnih razdobjih. Strokovnjaki Litostroja so zelo zadovoljni s podatki o teži turbinske opreme za 1 KM. Leta 1947 in 1948 je bilo potrebno 90,9 oziroma 48,8 kiloponda za eno KM. Takšno trošenje materiala prav gotovo ni bilo ekonomično. Zato so vložili precej naporov, da se potrošnja materiala zmanjša. Najnižjo potrošnjo smo dosegli leta 1964, ko je bila evidentirana oprema težka 2,2 kiloponda za 1 KM.

Ta uspeh so dosegli v proizvodnji visokotlačnih turbin za HE Senj.

22. junija t. l. je prejel Litostroj naročilo za kombinirano dvigalo s celotno nosilnostjo 800 ton, ki bo instalirano v strojnici hidrocentrale v Djerdapu v Železnih Vratih na Donavi.

Centralo gradijo na romunsko-jugoslovanski meji, pri čemer je predvidena na vsakem bregu Donave po ena strojnica s šestimi turbinami, katerih vsaka bo imela 140.000 kW. Moč samo jugoslovanskega dela bo 840.000 kW. Pri strojih s tolikšno močjo je potrebno med montažo pri gradnji centrale kakor tudi kasneje pri popravilih med vzdrževanjem in pri okvarah dvigati, premeščati in točno nameščati strojne dele, ki imajo skorajda nepojmljive teže. Samo rotor generatorja, gol, brez pomožnih elementov, je težak 650 ton, kar je skoraj toliko kot 20 dieslovih lokomotiv. Razen tega je treba kose tolikšne

teže premeščati povsem brez nihanja in do milimetra točno. To pomeni, da moramo na dvigalih predvideti vse naprave, ki omogočajo takšno delo brez kakršne-gakoli nihanja. Prvič smo uporabili zaviralne motorje na vseh mehanizmih, s katerimi se lahko regulira hitrost skoraj od nič do hitre hitrosti takorekoč brezstopenjsko. Uvedli smo v idejni projekt vse finese, ki smo jih v zadnjem času uspešno preizkusili.

Za izdelavo popolnoma zanesljivega in, kar je najbolj važno, vsem najboljšim svetovnim podjetjem doraslega projekta, je treba imeti mnogo dolgoletnih izkušenj. Sicer je tveganje tako

veliko, da si ga soliden in samo nase navezan kolektiv, za kar se v Litostroju imamo, ne more privoščiti. Izkušnje zadnjih desetih let so bile tako bogate, da smelo lahko trdimo, da je redko podjetje na svetu, ki bi se lahko po-našalo s tolikšnim številom uspešno izpeljanih dvigal z nosilnostmi, ki se uvrščajo med najtežje na svetu. Jasno je sicer, da tehnika napreduje in so zato potrebne čedalje večje nosilnosti dvigal; zato moramo dosežena naročila izpred desetih let gledati v tedanjih merilih.

NAROČILA Z NOSILNOSTJO NA KONICI TEHNIKE

Pred desetimi leti smo dobavili 225-tonsko dvigalo za indijsko centralo Panchet Hill, potem ko smo bili na licitaciji za tedanje razmere z našo težo, ki je bila z uporabo škatlasto-paraboličnega mostu za polovico lažja od vse številne konkurence, najcenejši.

Po tem uspehu so si sledila izredno hitro naročila dvigal istega razreda od vsepovsod po svetu, saj smo dobili s 75-odstotno gotovostjo vsako licitacijo, na kateri smo se pojavili: to so bila dvigala z nosilnostjo 250 ton za Hirakud Dam, Indija, 150 ton v Durgapurju, 135 ton za El Novillo v Mehiki, 200 ton v Koyni, 300 ton za Upper Sileru, oboje v Indiji, 360 ton za HE Split, 150 ton za HE Ožbalt, oboje v Jugoslaviji itd. Kot višek našega tedanjega dela smo dobili naročilo za 460-tonsko dvigalo za HE Bhakra Dam v Indiji, ki je bilo tedaj najtežje dvigalo v Aziji in eno največjih na svetu. Iz tega je razvidno, da je Litostroj dobival redno naročila za dvigala, katerih nosilnosti so bile na konici tedanje tehnike.

KAKSNO BO NOVO DVIGALO

Za HE Djerdap je potrebno 800-tonsko dvigalo, katerega idejni osnutek predvideva 2 mostni tekalni dvigali nosilnosti po 400 ton, povezani z nosilko, ki omogoča dviganje skupne teže 800 ton. Vsako dvigalo ima pomožen dvig 80 ton in posebni pomični elektro-vitel z nosilnostjo 5 ton. Prvo idejno ponudbo je izdelal Litostroj že leta 1962. Od takrat se je hkrati z idejnim projektom

Doslej največje dvigalo za hidroelektrarno Djerdap

celotne hidrocentrale spreminjal tudi osnutek dvigala, dokler ni bila v letošnji spomladi situacija toliko zrela, da je investitor razpisal dokončno licitacijo. Litostroj se je te licitacije lotil izredno studiozno: izdelali smo štiri različne variante, ki so bile v skladu z idejnim konceptom ruskega projekta, a razen tega tudi varianto, ki jo je Litostroj kot proizvajalec svetoval investitorju po svojih dragocenih izkušnjah. Litostroj je izdelal nadalje 6 predlogov z različnimi izvedbami regulacije hitrosti pri manipuliranju bremen, ki dosegajo pri tolikšnih težah izredno dragocene vsote. Med vsemi strojnimi variantami je projektiva Litostroja izbrala najugodnejšo: ta je imela na glavnem mačku dvizni mehanizem z dvojnimi bobnom (v nasprotju z vsemi drugimi, vključno Ruse in Romune, ki so imeli enega samega) ter enoten, popolnoma zaprt reduktor. Kot se vidi iz idejnega načrta, je maček na štirih vozičkih z osmimi kolesi. Most je izveden s škatlasto-paraboličnimi nosilci z ekscentrično tirnico, ki omogoča 18% prihranka na teži, ter s 16 kolesi v osmih vozičkih. Zadošče čim manjših izmer je bilo na osnovi podrobnih študij izbrano za kolesa specialno visokolegirano lito jeklo, ki omogoča s svojim izredno kaljenim slojem prenašanje skoraj še enkrat tako velikih pritiskov kot doslej.

ELEKTRIČNI SISTEM REGULACIJE

Glede regulacije hitrosti, s katero lahko vozač manipulira različna bremena, smo zapustili pot, ki smo jo doslej ubirali pri vseh velikih dvigalih, tudi pri 460-tonskem na Bhakra Dam, t. j. pot avtomatskega mehanskega regulatorja, ki je zaradi obrabe in trenja, podobno kot sklopka pri avtomobilu, povzročal hitre spremembe hitrosti, udarce in zato mnogokrat nepredvidene lome vijakov.

Da bi bilo delovanje absolutno zanesljivo in brez obrabe, smo uporabili električni sistem regulacije s posebnim zavornim agregatom na vrtničaste tokove. Takšen agregat nima nikakršnih drsnih elementov, nikakršnih drsnih obrobov in ščetkic, temveč samo

rotor na krogličnih ležajih, a vse zaviranje se odvija v električnem polju v zračnosti med statorjem in rotorjem. S tem načinom smo dosegli skoraj brezstopenjsko regulacijo od hitrosti 10 cm na minuto do en meter na minuto, in to konstantno pri kakršnem koli bremenu.

Na licitaciji so sodelovala tako inozemska kot domača podjetja. Teža litostrojске ponudbe je bila izrazito nizka. Pri vseh konkurentih je bila teža enega dvigala 400 ton, medtem ko je bila pri Litostroju komaj nekaj več kot 300 ton, t. j. za 25% manj. Najbolj značilno se je ta razlika v teži pokazala pri pritisku na kolesu 64 ton, a pri konkurenci od 72 do 80 ton. Če pomislimo, da zavisi od tega pritiska dimenzioniranje celotnih gradbenih del žerjavne proge in stebrov, in to v dolžini 314 m, je jasno, koliko pomeni naš prihranek investitorju pri mnogo večjih, če ne podeseterjenih prihrankih na gradbenih delih. Tudi pri razščiščevanju tehničnih problemov, ki kupcu niso bili jasni, je Litostroj pokazal svojo izkušnost, ko je odgovarjal hitro, zanesljivo in natančno. Litostroj je tudi lahko dal pismeno garancijo, da se bo breme premikalo v navpični smeri zanesljivo brez nihanja, ki bo manjše od odklona za 5 mm v katero koli stran. Ta sistem smo prvič preizkusili pri dvigalu 135 ton za El Novillo v Mehiki; sistem je dal dobre rezultate. Po vsem tem je prevladalo pri investitorju prepričanje, da lahko samo Litostroju zaupa izvedbo tega doslej največjega dvigala v Evropi. Razen za to dvigalo je dobil Litostroj naročilo tudi za pomožno dvigalo 32 ton, ki se premika po istih tirnicah kot veliko dvigalo in se uporablja za pomožna dela v strojnici centrale.

REFERENCA OGROMNE VAZNOSTI

Dvigala takšne nosilnosti so doslej samo v Rusiji na velikih hidrocentralah na Volgi in na Jeniseju. V ožji Evropi takšnih dvigal še ni. Za Afriko je avstrijsko podjetje Waagner Biro z Dunaja prejelo naročilo za 1200-tonsko dvigalo na reki Volgi. Na (Nadaljevanje na 5. strani)

Povečajmo uporabnost naših proizvodov

Prav je, da seznanimo kolektiv s prizadevanjem in uspehi na področju industrijskega oblikovanja naših proizvodov.

Namen industrijskega oblikovanja na splošno je:

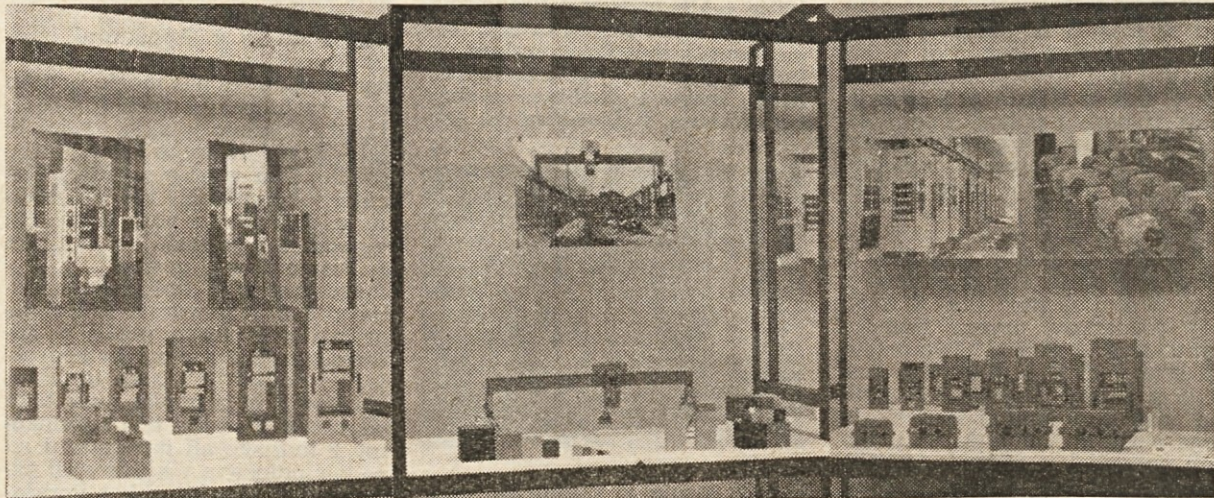
1. Združiti interese potrošnika in proizvajalca,
 2. Izdelati racionalno kar najbolj uporaben proizvod.
- Litostroj ima kot tipični proizvajalec strojev in naprav na individualni način v obsežnem programu energetske, industrijsko-tehnološke in transportne opreme mnogo takih proizvodov, s katerimi je človek upravljalca stroja ali naprave v njegovi stalni bližini.

Uporabnost proizvoda lahko zboljšamo z upoštevanjem tehle dveh načel:

1. Pri projektiranju in oblikovanju moramo vnesti kar največ humanosti, to je skonstruirati proizvod tako, da sta uporaba in upravljanje lahka, enostavna, nazorna, varna in prijetna.
2. Za zanesljivost delovanja stroja ali naprave pa je potrebno

storiti vse; poskrbeti je treba tako za kvaliteto izdelave kakor tudi za navodila in predpise, ki zagotavljajo pravilno uporabo.

Za racionalno proizvodnjo pa je potrebno, da se ves proces odvija kompleksno, načrtno in sistematično. Že v fazi izdelave dokumentacije je potrebno vnesti industrijsko oblikovanje in upoštevati priporočila, ki so se mednarodno uveljavila. Največkrat se tem priporočilom in spoznanjem iz nerazumljivih vzrokov izogibamo. Vztrajamo pri neurenosti, ki je v popolnem nasprotju s sintezo oblikovanja. Dosledna uporaba standardnih dimenzij, kapacitet, moči itd. ima poseben pomen pri individualni proizvodnji za zmanjšanje proizvodnih sredstev (vpenjalnega, rezilnega in merilnega orodja); asortiman materialov pa nazadnje tudi znatno zmanjšuje število potrebnih elementov in sklopov za dosego enakih ali boljših uspehov.

Po pravilih oblikovanja dokumentacije je priporočljivo izdelati pregledno dokumentacijo čim manjših velikosti, ki omogočajo lahko odčitavanje dimenzij in raznih predpisov, boljše arhiviranje in manjšo uporabo papirja. Predvsem pa je važen pravilen delovni odnos med projektanti, konstrukterji in risarji. Na primer: projektant skrbi za funkcionalnost, ne more pa skrbeti za pravilnost dimenzij in predpisov za izdelavo; prav tako skrbi konstrukter za pravilnost risbe, ne more pa skrbeti za njeno preglednost in lepoto podajanja oblike in velikosti predmeta. Za to lahko skrbi tehnični risar, ki ga razbremenjujejo že navedene dolžnosti, čeprav morajo vsi složno medsebojno sodelovati. Prav tako je zelo uspešno sodelovanje

s tehnologi in praktiki iz proizvodnje, ki lahko v veliki meri pomagajo najti boljše poti.

Vse navedeno lahko zelo zboljša izkoristek pri izdelavi tehnične dokumentacije. Za potrditev naj navedem, da smo pri strojih za preoblikovanje in pri hidravliki za pretvorbo, prenos in regulacijo energije opravili obsežno delo, ki se je odvijalo po opisanem sistemu, in smo za to potrebovali samo 6 sodelavcev; pri klasičnem načinu bi jih bilo potrebnih najmanj 20.

Za velik uspeh lahko štejemo naš popolnoma uspeli prvi nastop z eksponati v obliki modelov, fotografij in izdelkov na BIO 2 v Ljubljani. Eksponati so bili s področja talnega transporta (viličar), dvigalogradnje (enonosično mostno dvigalo s kabino

za upravljanje), s področja strojev za preoblikovanja (sistem hidravličnih stiskalnic) in s področja industrijske opreme (sistem zobniških prenosnikov).

Posebne pozornosti in pohvale domačih in tujih strokovnjakov je bil deležen naš originalen prigradni modularni sistem z rastorji ISO normiranimi R vrstami s praktično uporabo v strojogradnji (sistem stiskalnic).

Za objavo navedenega sistema so prosila uredništva tujih strokovnih revij, kar je za nas še posebno priznanje. Vse to je dokaz, da smo na področju industrijskega oblikovanja na pravi poti, predvsem pa pionirji v jugoslovanski strojni industriji.

Inž. Peter Vogrič

Začasni sklep o nagrajevanju v proizvodnji

Delavski svet Titovih zavodov Litostroj (DSP) je na 3. redni seji dne 29. 6. 1966, sprejel naslednji ZACASNI SKLEP o načinu delitve po delu (nagrajevanju) pri izvršitvi proizvodnih nalog. Iz tega sklepa objavljamo nekaj najvažnejših in najzanimivejših določil.

Pri uporabi tega načina delitve je odločen osnovni pogoj, da se delitev po delu opredeli s kategorijo dela glede na funkcionalnost in zahtevnost delovne naloge oziroma operacije po katalogu del ali pa naravi in namenu dela oziroma storitve.

Poglaviti namen tako zasnovanega načina delitve je, da se s spodbudnejšim vrednotenjem delovnega prispevka po analitskih stopnjah na podlagi kategorije dela in normiranih časov po operacijah oziroma storitvah in vrsti delovnih nalog vzpostavi realnost kategorije dela in časovnih norm.

Osnova za ta način nagrajevanja je delavčev delovni prispevek po pomembnosti in zahtevnosti opravljenega dela, merjenega po realnih normah in kategorijah dela oziroma opredeljenega po analitskih stopnjah glede na dejansko vloženo delo za uresničitev določene operacije oziroma proizvoda ali storitve.

Z namenom, da se ugotavljanje delovnega prispevka po učinku postavi na stvarne osnove in merila, se opravi revizija časovnih norm ob predpostavki, da znaša povprečno doseganje norm po operacijah 115 %. Operacije se opredelijo po veljavnem katalogu del. Dokumentacija, ki je oddana v obračun brez poprejšnje revizije norm, se revidira z uporabo korekcijskega faktorja, ki se razlikuje glede na operacijo in enoto. Korekcijski faktorji so sestavni del tega začasnega sklepa.

Z vidika pospeševanja produktivnosti dela in uresničevanja večjega dohodka podjetja ter s tem tudi sredstev za osebne dohodke in za sklade se delovni prispevek v okvirih tega načina nagrajevanja vrednoti po analitskih stopnjah na podlagi primer-

jave dosedanje obračunske postavke (razred ali grupa) pri vrednotenju učinka po kategorijah dela in zadevnih normativih z ustrežno analitsko stopnjo, če je delo normirano, oziroma med osebno obračunsko postavko in ustrežno analitsko stopnjo glede na zahtevnost dela na delovnem mestu, če delo ni normirano in je moč zahtevnost dela meriti le po osnovah za analitsko oceno delovnih mest (AODM). Okvirna primerjava obračunskih razredov z analitskimi stopnjami je podana v posebni razpredelnici kot sestavnem delu tega začasnega sklepa.

Način ugotavljanja analitske stopnje je odvisen od kategorije dela na delovnem mestu, kakor ustreza namenu in obsegu po tem začasnem sklepu, pri čemer je metodologija AODM odločilna za primerjavo in nadaljnjo uporabo. Delavčeva udeležba pri delitvi sredstev za osebne dohodke pa je še naprej v odvisnosti od načel po pravilniku o delitvi dohodka glede na delovne uspehe delovne enote in delovne organizacije oziroma od določil pravilnika o delitvi osebnih dohodkov za primere (osebne dohodke in osebne prejemke), ki niso izrečno zajeti s tem začasnim sklepom.

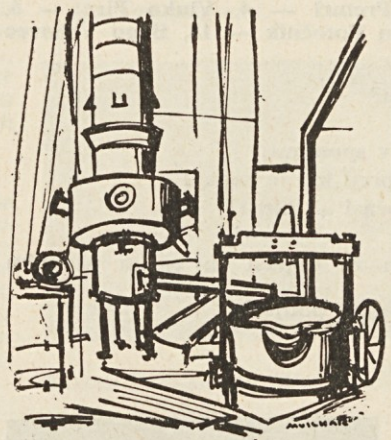
Zaradi pospeševanja storilnosti in doseganja kar najugodnejših uspehov dela se delovni prispevek po učinku še posebej nagrajuje s progresivnim (stopnjevalnim) upoštevanjem dosegov norm, pri čemer se količnik (stopnja progresije) od dosega norm 140 % in več ne spreminja, temveč ostane vselej enak kot 1,18.

Za delavce, katerih delež pri delitvi sredstev za osebne dohodke na podlagi delovnega prispevka se izračunava in obračunava na nov način, se odpravlja dosežani dodatek (osebni dohodek) za izmensk delo, medtem ko se dodatek (osebni dohodek) za nočno delo kot poseben delovni pogoj obračunava na način in ob pogojih oziroma v višini, kot je

določeno z obstoječim pravilnikom o delitvi osebnih dohodkov oziroma z začasnim sklepom o delovnih razmerjih z dne 13. 7. 1965 (DSP št. 124/65) ne glede na to, ali gre za izmensko ali ponavljajoče se nočno delo, in samo za čas, kakor se je doslej upošteval za nočno delo.

Način delitve se nanaša:

- na vsa dela v neposredni proizvodnji, ki so že normirana;
- na pomožna ali režijska dela, za katera so bile že doslej uvedene časovne norme in so navedena v posebnem seznamu normiranih pomožnih ali

režijskih del v enotah, ki je sestavni del tega začasnega sklepa;

- na vsa druga delovna mesta v neposredni proizvodnji po posebnem seznamu kot sestavnem delu tega začasnega sklepa, pri katerih se zahteva fizično delo, čeprav zanje še niso uvedene časovne norme, vendar z omejitvijo, da zanje ne veljajo določila o stimuliranju doseganja oziroma preseganja norm in se zanje več ne uporabljajo dosedanje načini nagrajevanja, katerim ne gre lastnost norme.

Kdor je zajet s tem začasnim sklepom, ne more biti deležen nagrajevanja po drugem splošnem aktu glede na funkcionalnost delovnih nalog in se zanj uporablja poleg tega začasnega sklepa le pravilnik o delitvi dohodka in pravilnik o delitvi osebnih dohodkov glede na udeležbo pri delitvi sredstev za osebne dohodke nasploh oziroma pravilnik o normah, kakor je izrečno določeno ali izhaja iz odločilnih okoliščin.

Za dela po izdelovalnih nalogih v neposredni proizvodnji, za katera je dokumentacija še v tehnološki obdelavi, se revizija (5) opravi tako, da se časovne norme določijo dosledno po katalogu

gu del in po veljavnih normativih in navodilih.

Za pomožna in režijska dela, ki so normirana, se prav tako uporabijo korekcijski faktorji, oziroma se njihove norme ustrezno revidirajo in je postopek podoben kot za izdelovalne naloge v neposredni proizvodnji. Poleg tako določene revizije norm po ugotovljenih količnikih oziroma faktorjih (KF) zaradi vzpostavitve njihove realnosti je treba vselej znova in posebej obravnavati sleherno normo, če si pri doseganju izkaže, da izpolnitev presega 140 %, ter tako preveriti njeno realnost. Za takšno revizijo velja redni postopek ob primerni uporabi pravilnika o normah in organizacijskih predpisov o zadevnih normativih.

Natančnejša pravila postopka pri reviziji norm in obračunavanja po revidiranih normah na podlagi tega začasnega sklepa se posebej objavijo in uveljavijo kot organizacijski predpisi in navodila, da se omogoči dosledno in smotno izvajanje.

Progresivno spodbujanje doseganja norm (8) se določa s stopnjo progresije (Sp), ki je odvisna od višine dosegov norm po obrazcu

$$Sp = \frac{NC}{EC} \cdot \sqrt{\frac{NC}{EC}}$$

kjer je NC = norma čas
EC = efektivni čas.

Tako izračunana stopnja progresije se uporablja po tabeli, ki obsega: doseg norm (%), stopnjo progresije (količnik, kot ga je treba uporabiti) in osnovo za obračun dosega (%). Pri tem je treba upoštevati načelo, da se za doseg norm 140 % in več vselej uporablja le maksimalni količnik (Sp) 1,18.

Natančnejši postopki glede tako določenega stopnjevalnega spodbujanja se po potrebi objavijo in uveljavijo kot organizacijski predpisi in navodila skladno s tem začasnim aktom.

Spremembo v delovni dokumentaciji sme opraviti za to pooblaščen oseba. Za korekcijo časovnih norm in kategorij del so pooblaščen le tehnološki oddelki.

Prekoračenje ali zloraba pooblastil, opustitev dolžnosti ali njihova prekršitev, navajanje napačnih podatkov in podobno se šteje za hujšo kršitev delovnih dolžnosti in je povzročitelj zanj odgovoren.

Na tej podlagi se opravi obračun in izplačilo akontacije osebnega dohodka glede na delovni prispevek, uresničen po 1. 7. 1966, medtem ko se sleherni obračun osebnega dohodka za prej opravljeno delo izvrši na dotedanji način.

da pripravi podrobnejšo analizo gotovih, a še neobračunanih komisij.

Na obrazložen predlog začasnega organa upravljanja stanovanjske enote, ki ga je upravni odbor natečajne obravnave in posredoval DSP v potrditev za okvirni splošni akt po 277. členu temeljnega zakona o podjetjih in za odločitev o predlaganih pooblastilih v zvezi z gospodarjenjem in upravljanjem sklada stanovanjskih hiš te delovne skupnosti, vztraja DSP na lastnem skladu stanovanjskih hiš in s tem tudi na že ustanovljeni stanovanjski enoti, ki naj organizira in vodi zadevno gospodarsko poslovanje tudi po 30. 6. 1966 kot storitvena enota v organizacijskem okviru kadrovskega sektorja podjetja z določeno poslovno samostojnostjo, kakor je opredeljena s sklepom DSP z dne 29. 12. 1965, ki se šteje za ustanovitveni akt.

Glede delovnih mest, ki so bila ukinjena ob reorganizaciji, je DSP sklenil, da so nosilci zadevnih delovnih nalog na razpoložanju s 1. 7. 1966 do nove razporeditve ali odločitve s sklepom pristojnega organa.

Razni sklepi DSP

Na 2. redni seji dne 23. 6. 1966 je DSP potrdil:

- prvo fazo funkcionalne sheme organizacije podjetja;
- delne spremembe v sistemizacijski shemi podjetja glede na novo organizacijo podjetja, pri čemer se naroča KS, da uskladi oziroma definira nazive delovnih mest v veljavnostjo od 1. 7. 1966 dalje;
- za predvidene spremembe v sistemizacijski shemi se postavijo vršilci dolžnosti za dobo 6 mesecev z ozirom na to, da bi v I. fazi funkcionalne sheme podjetje preveč ne trpelo na škodi;
- v zvezi s funkcionalno shemo je treba uskladiti plan režije;
- začasno je treba urediti zamenjave stroškov s predvidenimi novo izdanimi stroškovnimi mesti, pri čemer se definirana nova stroškovna mesta izdajo s 1. 1. 1967;
- odvečno delovno silo na nekaterih mestih naj KS usposobi s prekvalifikacijo za drugo delo ali uvede postopek za prenehanje delovnega razmerja;
- vse druge predvidene organizacijske spremembe morajo biti postopno končane do 15. 11. 1966, da bodo vsa ostala predvidevanja v zvezi s planom proizvodnje, finančnim planom in ostalimi plani nemoteno stekla s 1. 1. 1967;
- KS mora skupno z organizacijskim oddelkom izdelati opis in zadolžitve na novo sistemiziranih delovnih mest.

DSP je soglašal z načinom in s pogoji za zagotovitev nadaljevanja gradnje XXI. in XXII. bloka v okvirih Delavske stanovanjske zadruge Litostroj in potrdil dodatek h gradbeni pogodbi s SGP SAVA z dne 16. 5. 1966, s katero je izvajalec zagotovil, da dovrši gradnjo obeh blokov najpozneje do 15. 12. 1966 za dogovorjeno fiksno ceno.

Vzel je na znanje poročilo o vezavi sredstev za stanovanjsko graditev pri banki s pravico do bančnega posojila glede na pogoje za oročenje, kakor tudi o dosedanjih razgovorih z banko za vključevanje članov te delovne skupnosti v bančno namensko varčevanje ter se pristojne službe pooblašajo, da nadaljujejo dosedanje razgovore glede tega

in v dogovoru z banko pripravijo načrt pogodbe o sodelovanju.

Zaradi vskladitve rezultatov poslovanja podjetja in PE/S je DSP v smislu člena 9.2 pravilnika o delitvi dohodka sklenil:

- odbitki, ki se obračunavajo pri določevanju količnika PE/S, naj znašajo 30 % doseženega uspeha ali neuspeha, kar predstavlja povprečno dvoletno razmerje med višino vložka v proizvodnji in plačano realizacijo po lastni ceni;
- ostanek dohodka, ki ga enote konec leta razporedijo v sklade, se zniža enako kot skladi podjetja za 5 % v skupne rezerve in 2,5 % za izgradnjo energetskih objektov, ali pa se zniža za odstotke, ki bodo takrat v veljavi.

Na 3. redni seji dne 29. VI. 1966 je DSP na podlagi elaborata, ki ga je izdelal strokovni team za nagrajevanje in je bil natančneje opredeljen s predlogi UO, oblikovanimi z njegovim sklepom z dne 29. 6. 1966, sklenil uveljaviti izpolnitev sistema nagrajevanja na način in ob pogojih, kakor jih je predlagal strokovni team in jih je oblikoval UO.

Nov način delitve se nanaša na vsa dela v neposredni proizvodnji, ki so že normirana, in na pomožna ali režijska dela oziroma na delovna mesta v neposredni proizvodnji, pri katerih se zahteva fizično delo, kot je natančneje opredeljeno v posebnem seznamu normiranih pomožnih ali režijskih del v enotah oziroma v seznamu delovnih mest v neposredni proizvodnji, pri katerih se zahteva fizično delo, čeprav zanje še niso uvedene časovne norme. DSP je dalje priporočil, da se uveljavijo določila iz pravilnika o normah, ki nagrajuje delavca za kvaliteto opravljenega dela.

Hkrati je DSP naročil, da se čimprej dostavi v obravnavo material analitične ocene delovnih mest in reorganizacija strokovnih služb, ker sta pogoja za dopolnitev načina nagrajevanja po funkcionalnosti, kakor ga je treba dopolniti in izpopolniti po 12. členu pravilnika o delitvi dohodka.

DSP je zadolžil strokovne službe, da store ukrepe, ki bodo omogočili izpolnitev planskih nalog za leto 1966. PTO se naroča,

Doslej največje dvigalo

(Nadaljevanje s 4. strani)

ameriškem kontinentu takšnih dvigal še ni, gradijo pa sedaj 1200-tonsko dvigalo za hidrosistem Peace River Project v Britanski Kolumbiji v zahodni Kanadi. Na licitaciji za to dvigalo je bil tudi Litostroj, kjer se je zelo ugodno plasiral na tretje mesto, a naročilo je odneslo japonsko podjetje Hitachi, naš stalni in največji konkurent. Potemtakem pomeni naročilo za 800-tonsko dvigalo za Djerdap za Litostroj referenco neprecenljive važnosti, ki mu je nujno potrebna za uspešno borbo na takšnih licitacijah. Vse drugačen položaj ima namreč podjetje, ki lahko pokaže na že dobavljeni in preizkušeni objekt in mu ni treba šele dokazovati, kako bo rešil ta ali oni problem na projektu, temveč ga lahko kupcu enostavno demonstrira »v naturi«, kot temu pravimo.

Naj navedemo nekaj podatkov o obsegu del pri tem dvigalu. Jeklena konstrukcija obeh mostov je težka 200 ton, en sam nosilec pa 45 ton. Ta nosilec je visok 3,5 m pri širini 1 m in dolžini 26 m. V celoti je potrebno 54 tekalnih koles v teži 42 ton. Na dvigalu je instaliranih 12 elektromotorjev s skupno močjo 400 kW. Glavni reduktor za dviganje štiristo ton je dolg 6,5 m, visok 2,5 m in je težak 18 ton. Že samo tak reduktor je eden največjih reduktorjev v Evropi, instaliranih doslej na tekalnem dvigalu. Vsi zobniki na tem dvigalu bodo po naj sodobnejši metodi nitrirani in nič več cementirani in brušeni, da dobimo najboljše lastnosti iz razmeroma enostavnega materiala.

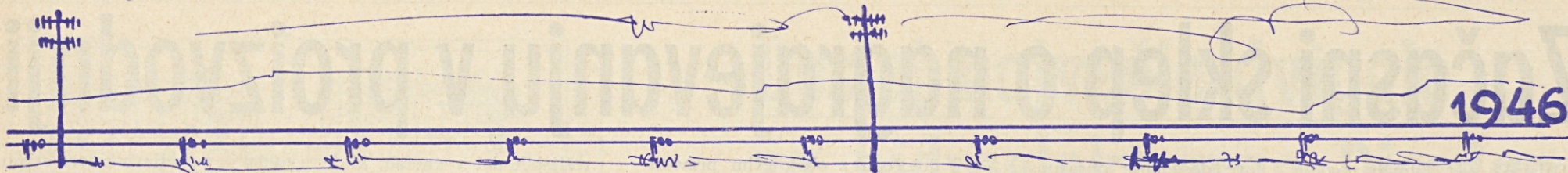
NAUK ZA NAS

Proizvodnja bo morala med izdelavo dvigala rešiti mnogo pro-

blemov, a eden najvažnejših bo točen rok dobave. Pri tem nam bo za vzor služil izredno kratek rok pri 460-tonskem dvigalu za Bhakra Dam, ki smo ga izdelali v rekordnem času osmih mesecev, in to celo pred pogodbenim rokom, tako da smo dobili nagrado — premijo, ki jo je obljubil kupec za vsak teden, v katerem bo dvigalo prej dobavljeno, kar je navrglo več kot dvajset milijonov Sdin. Prav gotovo bo lahko nova organizacija proizvodnje pokazala vse svoje vrednosti pri skrajševanju postavljenih pogodbenih rokov.

Kaj se lahko naučimo iz tega primera? Borba za to naročilo prav gotovo ni bila lahka. Pogoji so zmeraj težji, kajti konkurenca v strojni industriji postaja od dne do dne ostrejša. Takšnih primerov za tovrstna naročila bo še veliko, zato morata biti naš postopek in naša taktika, če lahko tako rečemo, oprta na sistem, ki nas je vodil v tem primeru. Osnove tega sistema pa so: napraviti več variant različnih koncepcij, ne da bi pri tem slepo in togo zaupali samo eni poti. Delo mora potekati natančno, brez približkov in ocenjevanja ter neodvisno med seboj. Komparacija vseh variant bo v končni fazi dala avtomatično najboljšo rešitev. Ta rešitev mora biti najcenejša in zato tudi najsposobnejša za konkurenčni boj. To z drugimi besedami pomeni, da napravimo še pred licitacijo našo interno selekcijo. To je seve trše delo in terja večji trud vodilnih projektantov, a s tem se je treba sprijazniti, kajti monopol nima niti na jugoslovanskem niti na svetovnem trgu.

Inž. Marko Kos

1946

Ob 19. obletnici Litostroja

19 LET JE DOLGA DOBA, SKORAJ DOBA ENE GENERACIJE. V TEH LETIH OD 1947—1966 JE VSAK IZMED NAS DOŽIVLJAL TAKO SVOJE OSEBNE PROBLEME, KAKOR TUDI VIHARNE SPREMEMBE V POLITIČNEM IN GOSPODARSKEM ŽIVLJENJU. OD ZAVZETEGA OBNAVLJANJA PORUŠENE IN DOCELA UNIČENE INDUSTRIJE PREK ANGAŽIRANJA LJUDI Z DEŽELE V NAŠIH INDUSTRIJSKIH GIGANTIH PA VSE DO GOSPODARSKE REFORME V LANSKEM LETU POTEKA POT DEVETNAJSTIH LET. MNOGO LJUDI JE ISKALO IN TUDI NASLO KRUIH V TEH LETIH V TITOVH ZAVODIH LITOSTROJ, LE REDKI PA SO MU OSTALI ZVESTI SKORAJ OD NJEGOVEGA ROJSTVA PA DO DANES. ZATO JE PRAV, DA SI JIH OB DEVETNAJSTI OBLETNICI IN OB PREHODU V DVAJSETO LETO OBSTOJA LITOSTROJA VSAJ NEKAJ OD NJIH SPOMNIMO.

Karel Robič z evidenčno številko 1, Franc Sedej s številko 2, Ivan Premrl — 4, Vinko Pirc — 6, inž. Leopold Šolc — 8, Avgust Martini — 11, Ivan Prosen — 12, Dušan Potočnik — 18, Bogo Vrhovec — 19, so nam odgovorili na naslednja vprašanja:

1. Zakaj ste se pred leti odločili, da se zaposlite v Litostroju?
2. Kaj pomeni kratica Litostroj?
3. Kateri dogodek v podjetju vam je v teh letih ostal najbolj v spominu?
4. Ali je kakšna razlika med delom delavcev našega kolektiva pred leti in sedaj?
5. Ali so vam ta leta, ki ste jih prebili v Litostroju, potekala počasi ali hitro?
6. Kaj bi spremenili v Litostroju in zakaj?
7. Ali ste zadovoljni z izplačilom nadomestka K-15, regresom za dopust in vašim osebnim dohodkom?
8. Imate kakšne pripombe na delo samoupravnih organov v našem podjetju?
9. Kaj mislite o novem dinarju?
10. Kako gledate na nove organizacijske ukrepe našega podjetja?

Litostrojčan št. 1 Karel Robič

KAREL ROBIC,
kontrolor modelov v modelni
mizarni:

1. Zato, da sem lahko s svojim visokim strokovnim znanjem, ki sem si ga pridobil v dolgoletni dobi, pomagal novemu podjetju v socialistični Jugoslaviji.
2. Podjetje za izdelavo vseh strojev in strojnih elementov, katerih osnova so litine.
3. Najbolj mi je ostal v spominu dogodek, ko je bila svečana otvoritev Litostroja, ki ji je prisostvoval tovariš Tito in ko je ob tej priliki iztekla prva litina iz novo zgrajene kupolke.
4. Razlika je vsekakor velika, posebno v zaščiti dela, skrbi za delovnega človeka. Prav tako opažam upadanje delovne vne-me delavcev, ki so v prvih letih delali z večjim veseljem in voljo. Zakaj, ne vem.
5. Nikakor si ne morm misliti, da je že poteklo 20 let, odkar delam v tem podjetju. To pomeni, da sem se s takšnim veseljem in predanostjo vključil v delovni proces, da nisem vedel, kdaj je minilo teh 20 let.
6. O tem naj govorijo tovariši, ki delajo v odseku za plan in organizacijo dela, kakor tudi samoupravni organi, ki smo jih volili kot najboljše. Delo v našem oddelku pa poteka po navodilih.
7. Želel bi sicer večjo vsoto, vendar vem, da v sedanjih situaciji to ni mogoče. O regresu ne bi podal objektivnega mnenja, ker ga ne bom izkoristil. Kot vi-

sokvalificiran delavec mislim, da bi moral biti bolje nagraden, še posebno, če vzamemo za osnovo nagrajevanje v mednarodni delitvi dela.

8. Zaupam v delo naših samoupravnih organov, ki se pač trudijo in želijo voditi podjetje kar najbolje, vendar morajo delati po veljavnih zakonih.

9. Mislim, da je bil s tem mišljen poskus, uveljaviti dinar kot konvertibilno valuto; vendar dosedaj še niso vidni konkretni rezultati, razen to, da pišemo S dinar in N dinar.

10. Pravilno je, da smo se lotili spremembe organizacijske strukture in dela — to je iskanja notranjih rezerv. Vendar kakšnih pozitivnih rezultatov še ni videti.

Ivan Premrl in Franc Sedej

FRANC SEDEJ:
v. d. montažni nadzornik:

1. Trenutna situacija je bila taka, da sem kot delavec kovin-

ske stroke ob likvidaciji Sekotexa bil priključen novo ustanovljenemu Litostroju.

2. Livarna in tovarna strojev.
3. Otvoritev livarne kot prvega objekta Litostroja.
4. Razlika je!
5. Hitro.
6. Pametna se mi zdi združitve EE.
7. Deloma.
8. Nimam.
9. Majhen je.
10. Z zaupanjem.

IVAN PREMRL:

pravnik v računovodstvu:

1. Odzval sem se pozivu, da naj se priključijo vsi, ki niso vezani drugod, najvažnejši nalogi v našem gospodarstvu, to je elektrifikaciji dežele, ki je temelj industrializacije in s tem dviga standarda delovnih ljudi. Tako sem prišel v Litostroj.
2. Livarna in tovarna strojev.
3. Otvoritev obratovanja naše sive livarne, ki je bila povezana z veliko slavnostjo ob udeležbi najširšega kroga ljudi izven tovarne. Poseben poudarek je slovestnosti dal obisk maršala Tita.
4. Neposredno je delo vse bolj in bolj kvalificirano in racionalno, spremljajo pa ga še zmeraj nekatere težave.
5. Zelo hitro.

6. To je zelo zahtevno vprašanje in bi nanj na kratko odgovoril le načelno, namreč to, da so marsikatera opravila podvojena, kar je v škodo racionalni organizaciji.

7. Da.
8. Delo je odlično in ni pripomb.
9. Optimistično.
10. Optimistično, ker upam, da bodo z reorganizacijo in z njo povezanimi ukrepi proizvodni in poslovni uspehi Litostroja večji.

VINKO PIRC:

šofer:

1. Takrat še ni bilo dosti industrije, niti ni bilo dosti zanimanja za moj poklic. V Litostro-

Inž. Leopold Šolc in Vinko Pirc

ju so me potrebovali, pa sem se vključil v takratni 12-članski kolektiv.

2. Livarna, tovarna strojev.
3. Otvoritev sive livarne.
4. Po mojem precejšnja, včasih je bilo mnogo večje tovarstvo med nami, kakor je danes.
5. Zelo hitro.
6. Imam slabe izkušnje, zato sem raje tiho.
7. Z izplačilom za K-15 sem zadovoljen, z dosedanjim osebnim dohodkom pa ne.
8. Premajhna zainteresiranost posameznih članov DS. Nekateri vidijo samo svojo enoto, ne pa tudi celotnega kolektiva.
9. Da ga je zelo malo v prometu, pa tudi težko bo priti do njega, če ne bo zaposlitve.
10. Zamisel je dobra; če bo dela dovolj, se bo stanje v kolektivu zboljšalo.

DIPL. INŽ. LEOPOLD ŠOLC,
šef projektant:

1. Namesto mene je odločilo ministrstvo za industrijo in rudarstvo LR Slovenije in mi dostavilo odlok.
2. Sodobneje bi bilo »VARI-STROJ«. Vendar naj ostane pri starem, zaradi utrjenega slovesa tega imena!
3. Administrativni ukrep, katerega izvira ni več mogoče ugotoviti in po katerem že 14 mesecev prejema šef projektant razen administratorke in risarja najnižjo plačo v projektivi HE.
4. O delovnem poletu v letih 1946 do 1955 skoraj ni več sledu.
5. Prehitro!

Devetnajst let dela in uspehov!

Nekaj misli od devetnajsti
obletnici LITOSTROJA

Ko so poleti 1946 začeli graditi prve objekte Litostroja v najtežjem povojnem času, med obnovo naše opustošene in porušene domovine, ni nihče mogel verjeti, da bo prvi objekt — livarna sive litine — dograjen v tako kratkem času, da je pričel obratovati že 1. septembra 1947. To je bil eden izmed prvih velikih uspehov našega delovnega človeka, ki se je zavedal, da so prav z graditvijo takih objektov postavljene temelji za nadaljnjo in čimprejšnjo izgradnjo socialističnega gospodarstva. Komaj poldrugo leto po osvoboditvi so naši prvi sodelavci, ki letos praznujejo devetnajstletnico sodelovanja, a nekateri, ki so v podjetju zaposleni že od leta 1946, celo dvajsetletnico, prisostvovali temu zgodovinskemu trenutku za naše podjetje.

Člani naše delovne skupnosti so v tem času izdelali proizvode, ki so se uveljavljali po vsej državi in tudi prek njenih meja. Koliko je bilo zgrajenih novih hidrocentral, vgrajenih turbin, da so zagorele luči in se zavrteli stroji v najbolj oddaljenih in do tedaj tudi gospodarsko zaostalih

krajih. Vsi prav dobro poznajo znak Litostroja in njegove proizvode. V vseh teh letih so odhajali naši strokovnjaki v dežele vzhoda in zahoda, postavljali so turbine in črpalke in vgrajevali opremo za cementarne itd. Vse ta čas je bilo naše podjetje ena sama šola. V začetku leta 1947 še nismo imeli dovolj strokovnih kadrov. Razen strokovnega izobraževanja v stalni poklicni šoli Litostroja je bilo še precej možnosti, da so delavci tudi v raznih tečajih in seminarjih pridobivali prepotrebno strokovno znanje. Vse to pa je nenehno strokovno dvigalo našega delovnega človeka.

Iz dneva v dan, iz leta v leto so podjetje obiskovale številne šolske ekskurzije in vrstili so se ogledi podjetja tako naših ljudi kot gostov iz tujine. Skoraj vsako je spoštljivo govoril o delovnem poletu članov podjetja in se čudil uspehom Litostroja.

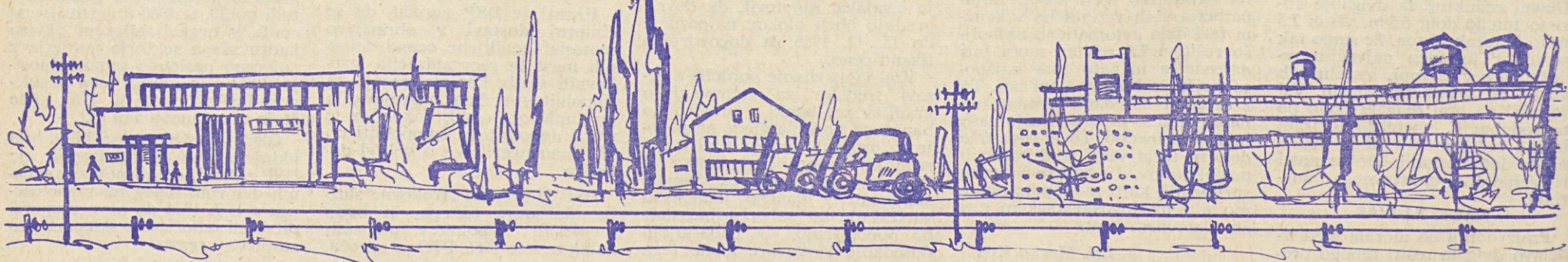
Kljub vsem uspehom pa se je moralo podjetje boriti tudi z nekaterimi težavami, ki so bile med drugim posledica gospodarskih sprememb in ukrepov ob prehodu na decentralizacijo upravljanja v gospodarstvu. Težave so bile tudi takrat, ko je moralo podjetje razširiti proizvodni pro-

gram in ga prilagoditi potrebam na domačem in tujem trgu.

Toda, ko so delavci prevzeli podjetje v svoje upravljanje, so se zavedali, da si bomo samo s skupnimi močmi in načrtnim delom ustvarili boljše delovne pogoje, da bi dosegli še večje uspehe. V dosedanjih šestnajstih letih samoupravljanja je bilo izvoljenih v samoupravne organe veliko število delavcev, ki so s svojim sodelovanjem pri upravljanju lahko sami pomagali ustvarjati prepotrebna sredstva in jih razdeljevati tako, kot so sami določili s svojimi samoupravnimi predpisi.

Končno ne smemo ob naši obletnici pozabiti na vse tiste marljive in vestne sodelavce, ki že od prvih let obstoja podjetja delajo v Litostroju in so mu ostali zvesti kljub neštetim težavam, na katere so naleteli v teh letih. Ti pionirji našega dela prav gotovo zaslužijo pohvalo vseh članov našega kolektiva.

Ko bomo čez leto dni praznovali dvajsetletnico obstoja in delovanja našega podjetja, bomo morali zbrati v posebni kroniki vse podatke o uspehih Litostroja, da bi tudi širši javnosti pokazali moč in ustvarjalnost članov naše delovne skupnosti. M. S.

odgovarjajo najstarejši sodelavci

6. Uvedel bi urnik poslovanja in plan za odlaganje aktov. Namščencem bi prepovedal odlaganje mape z napisom »nerešeno« in lastnike razmetanih miz postavil na cesto. Tega se v Litostroju dosedaj ni lotil še nihče.

7. Neprimerno vprašanje.

8. Samoupravljanje je največji dosežek delovnega človeka. Sem in tja imam vtis, da ga še nismo vredni. V organe samoupravljanja ne spadajo ljudje, ki vidijo samo sebe.

9. Želim, da bi ga bilo težje zaslužiti kot starega. Potem bo tudi konvertibilen.

10. Ne zahtevamo čudežev od reorganizacijskih ukrepov, dokler ne reformiramo človekovega odnosa do dela!

Dosledno in odgovorno opravljanje dolžnosti na slehernem delovnem mestu je vredno več kot najpopolnejša organizacijska oblika.

3. Grenka kaplja je bila debela; o tem le vem, da ne bi govoril.

4. Da. V prvih letih obstoja Litostroja se delavci nismo toliko pehali za goli denar, temveč smo marsikaj naredili tudi udarniško.

5. V prvih letih službe v podjetju sem podpisal pogodbo, da bom v Litostroju 10 let. Ko sem podpisal, sem šele začel misliti, kdaj neki bo to preteklo. Vendar je šlo 10 let tako hitro mimo, da se nisem skoraj zavedel. Drugih 10 let pa je šlo še hitreje.

6. Ničesar.

7. Z izplačilom nadomestka K-15 in regresom za dopust nisem zadovoljen. Moj osební dohodek pa ni bil nasproti ostalim nikoli kdo ve kako velik, niti mi ni bila dana možnost višjega zaslužka, kakor nekaterim. Vendar pa se nisem pritoževal, a zadovoljen tudi nisem.

8. Mislim, da naši samoupravni organi še niso na zadovoljivi višini razsojanja in ukrepanja. So — in zdi se mi, da bodo še nekaj časa — pod vplivom nekaterih strokovnjakov.

9. Novemu dinarju želim, da bi se čimprej postavil na zares trdne noge.

10. Sem pesimist.

Dušan Potočnik in Miro Vrhovec

DUŠAN POTOČNIK,
v. d. vodja servisa:

1. Ker je že samo ime tovarne napovedovalo nekaj večjega — za takrat, gigantsko tovarno.

2. Livarna in tovarna strojev.

3. Vsekakor po devetih mesecih gradnje — prvo vlivanje — »otvoritev«.

4. Je!

5. Zelo hitro.

6. Predvsem miselnost vseh tistih, ki so kasneje prišli v Litostroj, ki ne vedo, da je tovarna skupna last, da je bila zgrajena z velikimi žrtvami in da jo je treba čuvati.

7. Deloma.

8. Ne.

9. Da bi se brez pretresov večal!

10. Z zaupanjem.

BOGO VRHOVEC,
delovodja v pločevinarni:

1. Zato, ker me je gnala želja po znanju; bil sem še mlad.

2. Livarna — tovarna strojev.

3. V letu 1955, ko smo izdelali in preizkusili tekač Kaplanove turbine za HE Vuhred.

4. Je. Včasih smo se med seboj poznali, se pomenili in kar smo sklenili, smo tudi naredili. Med nami je bilo večje sodelovanje.

5. Hitro.

6. Način poslovanja z dokumentacijo. Bolje bi bilo, če bi manj pisarili in porabili manj papirja.

7. Delno, lahko bi bilo bolje, saj veste, želje so vedno večje kot možnosti.

8. Več resnosti in odločnosti pri sprejemanju in izvrševanju sklepov.

9. Zamisel je lepa, vendar bo izvedljiva šele v nekaj letih.

10. Mislim, da je organizacija skoraj ista kot pred leti. Takrat pa smo dejali, da ni vse v redu. Če bo sedaj bolje, bomo videli šele kasneje.

Avgust Martini in Ivan Prosen

AVGUST MARTINI,

obratovodja v pločevinarni:

1. Sem iz varilne stroke in sem želel, da se zaposlim v večjem podjetju.

2. Livarna in tovarna strojev.

3. Takrat, ko nas je tov. Tito leta 1952 osebno pohvalil za opravljeno delo pri izgradnji Litostroja.

4. Zdi se mi, da ni več take delovne zavesti, kot je bila pred leti.

5. Zelo hitro.

6. Plačilne sisteme, a tako, da bi delavci vedeli, koliko bodo zaslužili. Zmanjšati papirnato birokracijo, da bi dokumentacija hitreje prešla v delo.

7. Delno, v celoti pa ne.

8. Včasih so premalo odločni, pa tudi dovolj časa za študij materiala ni.

9. Mislim, da še ni prišel v večjevo, čeprav je bilo predvideno, da se bo kmalu uveljavil.

10. Organizacijski ukrepi so bili potrebni, vendar doba poskusov je bila predolga. Sli smo na staro nazaj, na to kar smo že imeli.

IVAN PROSEN,
tehnolog v pločevinarni:

1. Po težkih letih internacije in odselitve vojaškega roka sem morda v prihodnost gledal malo preveč rožnato. Tako me je Litostroj vsrkal vase kakor magnet.

2. Kratica Litostroj po moje pomeni (čeprav nisem nikdar o tem razmišljal), da je tovarna grajena pretežno za izdelavo turbin, ki jih lahko izdelamo od odlitke do najfinejših obdelave. Tako nastane zelo lep in kompliciran stroj.

Beno Zupančič

S seje delavskega sveta

Odlomek iz nedavno objavljene knjige »Meglica«, ki je izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani.)

Osebe:
Beba, desna roka direktorja Lenarta

Kljun, direktor finančnega sektorja

Lenart, direktor, bivši oficir, demobiliziran kot neuporaben
Gašper, inženir, otožen ločenec
Ljudje govorijo, Beba mora pisati. Če ni napisano tako, kot jim je prav, trdijo, da je zanič zapisnik. Tisto, kar so govorili, pa je seveda zmeraj čisto zlato. Če kaj popolnoma nerazumljivega ali nespametnega preprosto izpusti, pravijo, da manjka bistveno. Izračunala je, da bi zapisniki nekaterih sej obsegali sto in še več strani, zakaj ljudje se gredo zmeraj tudi zgodovino — tako je bilo lani, predlanskim, pred petimi leti itn. Pol tega je nekakšen esperanto: situacija, dinamika, problemi, vakuum, emisija, stihija, krediti, inflacija, koncentracija, kontracepcija, decentralizacija...

Dostikrat govorijo vsi hkrati — ona pa naj bi potem izluščila jedro. Včeraj popoldne so na seji delavskega sveta pol ure govorili o nekem posojilu.

Ko so vendarle nehali, je napisala: Člani so obravnavali odplačevanje kratkoročnega bančnega posojila. Vsi so se strinjali, da nas je močno obremenilo. Šlo pa je za to, ali so ga vzeli po neopotrebnem ali ne. Kljun se je potil, kot bi bil na plaži — saj je vse njegovo delo sestavljeno iz samih kreditov. Še sam je nekakšen dolgoročni kredit, ki pa ga žal ni mogoče vrniti. Beba ga ne mara, ker od njega zlepa ne dobiš razločne podobe finančnega stanja. Kaj pa naj bi napisala? Kritika je letela nanj in na direktorja. Ljudje razumljivo nimajo radi takšnih soglasij post festum. Pivec trdi, da takšno ravnanje ni samoupravljaljsko, am-

pak administrativno. Tako je bilo mogoče delati takoj po vojski, ne pa zdaj. On da ne bo več glasoval za edinstvene rešitve, kakršne si izmišlja uprava na svojo roko.

Lenart je v glavnem molčal. Zdi se ji, da ga godrnjanje nekaterih članov ni motilo. Berbuč alias Vinokoper je namreč trdil, da je bil ta kredit čisto odveč, da bi bili lahko izvozili brez njega, ko bi malo stisnili (kaj?). Sploh, da ne gospodarimo dobro. Kljun mu je mimogrede vrغل pod nos, češ prebral si komaj kakšno sindikalno brošuro, zdaj pa se že greš umno gospodarjenje. Samoupravljanje da priznava samo toliko časa, dokler ne začuti, da so priznati njegovi interesi.

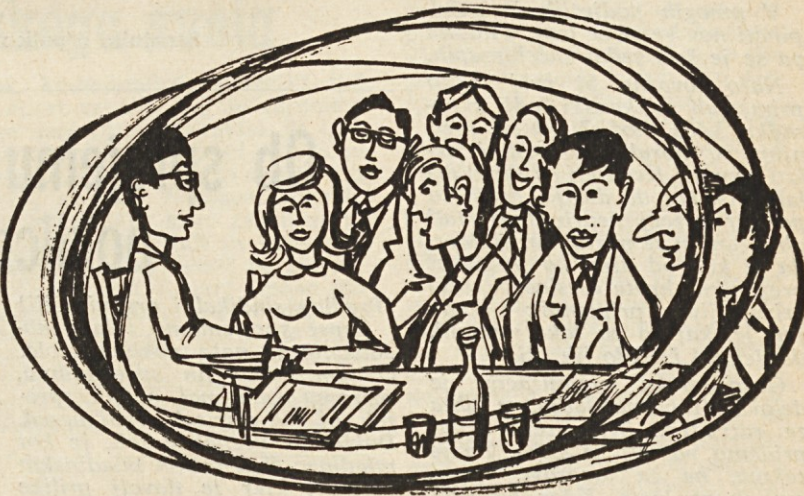
Potem so obravnavali poročilo o počitniškem domu, ki ga imajo na morju. Režim, pravilnik, cene. Napisala je: Člani so vzeli na znanje poročilo, se strinjali s pravilnikom o uporabi počitniškega doma za člane delovnega kolektiva. Predlagali so: naj upravni odbor določi za prihodnje leto nove cene, posebej cene za tako imenovane zunanje goste, in naj da zgraditi še eno kopalnico. Pivec je vprašal, kako je z otroki iz drugega zakona — on jih ima iz treh. Prva žena mu je umrla, druga je ušla, tretjo je pustil, otroci pa so vsi pri njem. Belec se ni strinjal s 7. členom pravilnika, ker natančneje ne opredeljuje družinskih članov. Pravi, da se dom spreminja v letovišče za tete in strice. Posebno če veljajo za vsakogar enake cene kot za člane delovnega kolektiva. Letos je nekdo, ni ga imenoval, pripeljal s seboj celo neznan žensko in plačal zanjo kot za ženo. Kaj pa, ko bi bila zaročenka ali nevesta ali sestrična? Naj gre v hotel. Podjetje daje domu letno dvajset milijonov di-

narjev povračil. Gašper je vprašal, ali je bila čedna. Sicer pa se ta nekdo obnaša, kot bi vsak dan spal z moralo samo. Vsi so se muzali. Novo kopalnico bodo gradili zato, ker je dosedanja zavoljo številnih otrok, ki jih je treba kopati in jim prati, premajhna. Saj se jih včasih res nabere za cel vrtec. Vsako leto se vsaj enkrat pogovarjajo o tem domu — res je kar čeden, urejen in drag.

Julija je bila Beba tam štiri-najst dni, da se pregreje, nason-

sla piti, je potrepljal po zadnjici natakario Rozalijo, vdovo srednjih let, se zraven zahvaljeval in pravil, da je tudi to nekaj. Z ženo ima namreč težave — čedalje bolj da je ljubosumna.

Beba nikoli ni mogla razumeti kaj takega. Ob večerih je hodila na obalo, posedat na še zmeraj malo mlačni pesek, in zdelo se ji je, da je tam preko morja drugačen svet, da tam nimajo Kljunov in podobne golazni, polpismenih narekovalcev strašno pametnih elaboratov, napol pre-

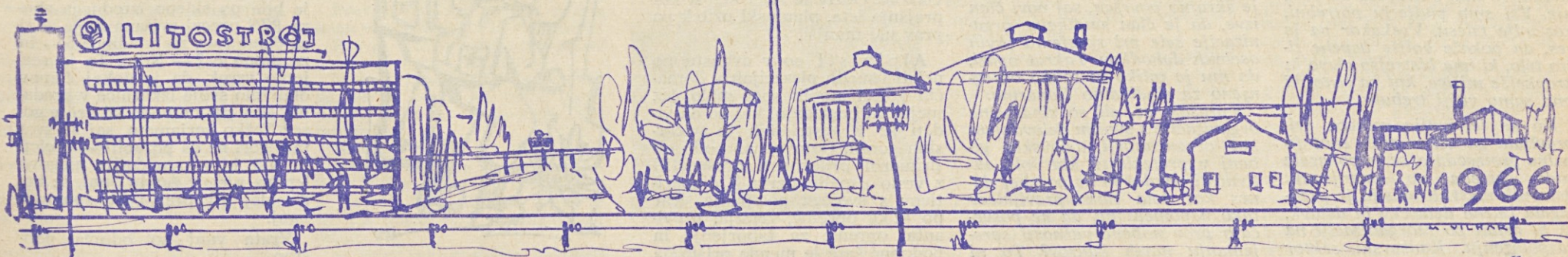

či, da ne piše zapisnikov in ne kleplje na stroj. Šele na počitnicah je začutila, kako je izdelana, postarana, brezvoljna. Veliko so pili, a Gabrijel, pravijo mu tudi Arhangel, je do onemoglosti nategoval harmoniko. Kljun je vse dneve dopusta pretarokoval, pil refoško in obrekoval svojo lastno ženo, ki je sončila čezmerno debela stegna na morskem pesku. Kaj pa naj bi delal, je imel navado reči, ozirajoč se s kamnite terase pred domom v pordelo večerno nebo. Za romantiko da ni več. Ostanjejo mu samo še ekonomski izračuni in pol litrčka. Romantika in socialistične naivnosti, to je nekaj za mlade, neizkušene, on da ima tega že čez glavo, poleg tega pa leta, leta... Kadar koli mu je pri-

luknjanih misli ali zapisnikov, in prijelo jo je kdaj pa kdaj, da bi sfrfotala kot galeb in se vzdignila nad morje, nad ljudi, nad tovariše, ki pijejo refoško, tarokirajo, pripovedujejo že stokrat znane šale in tisočkrat premlene spomine. Nad Arhangela Gabrijela z njegovo dolgočasno, ubijajočo harmoniko, v katero je Gašper že nekajkrat ulil vina, a vse zastoj — z vinom je ni bilo mogoče uglasiti. Trikrat so ta čas jedli ribe — strašno ima rada osliče.

Tretje. Popravki pravilnika o osebnih dohodkih. Gre za to, da so dohodki uprave premalo odvisni od celotnega gospodarskega uspeha oziroma da so, kadar jim gre dobro, manj pa, kadar

(Nadaljevanje na 9. strani)

Na razpoloženju...

V teh dinamičnih povojnih letih smo doživeli že več precej različnih stopenj razvoja. Prva leta je vladala naravnost nenasitna potreba po kadrih vseh vrst. K strojem smo klicali upokojece, ki so že več let mirno zalivali gredice in krmili kanarčke, zaposlovali smo delne invalide, ki so že čisto pozabili, kakšna je žigosna kartica, od štedilnikov smo vabili gospodinje. To je bila doba neugnanega zaposlovanja kadrov, hitrega usposabljanja, pospešenega priučevanja, skrajševanja šolske dobe, nezadržne gospodarske dinamike. Administrativni socializem je kazal mnoge elemente gospodarske romantike.

Toda to vrenje je moralo slej ali prej doživeti svoj vrh. Za mnoga delovna mesta smo začeli zahtevati polno predpisano izobrazbo, čim več let prakse in primerne delovne uspehe. Le še nekatere visokokvalificirane strokovnjake je bilo treba še nadalje iskati s stanovanjem, za težaška dela najemati delavce iz drugih republik.

Vedno hujša konkurenca, razne proizvodne težave in postopno vključevanje v evropski in svetovni trg, vse to je postavilo naša podjetja v nove in trše okoliščine. Gospodarske organizacije so postale prisiljene treznejše presojati prave potrebe glede števila in kvalitete svojega kadra. Prej smo slišali o hudem pomanjkanju kadra, sedaj so se pa že začeli kazati presežki. Ljudje so nehali zametavati »potice«, ker se je bilo že terba truditi za pošten kos kruha. Na zavodih za zaposlovanje so se začeli večati seznamni proslilci za službe, med njimi so celo arhitekti, ekonomisti in drugi.

Energično zmanjševanje investicij je nujno pustilo posledice. To sicer še ni obdobje »zategovanja pasu«, lahko pa govorimo o treznejših zakonitostih gospodarskega razvoja, ali o »umiritvi«.

V mnogih podjetjih je začel pihati nov veter že lani, v našem pa se je šele sedaj začel prepiti.

Našo tovarno bi prej lahko primerjali velikanski ladji s posadko 3.600 mož. Nekateri med njimi so morali trdo veslati, delati v znoju. Nekateri so samo delali vtis, kot da delajo, drugi so pa kar precej neprizadeto stali ob strani in se pustili voziti. Morda je kdo od njih, ko je gledal preznojene hrbte »veslačev«, celo privošljivo pripomnil: »Prav jim je, kaj so pa tako neumni, da delajo! Le kdo jih sili?«

Gospodarska organizacija je delovna (tovarna) ladja, ne jahta za razvedrilo. Ni vseeno, kdaj pridemo na cilj in kako. To je tekma, ne za lovorove vence, ampak za kruh. Kdor bo prej prišel, ceneje vozil, temu se bo rezal boljši kos kruha. Kdor pride prepozno, bo jedel lahko iz starih zalog, dokler jih je še kaj.

Na teh »gospodarskih ladjah« so se torej začeli ozirati naokrog, če ni morda na krovu kdo, ki bi ga lahko pogrešili. Težko je za oba: za tistega, ki mora z ladje, in tistega, ki mora človeku to povedati. »Komisija za vas ni našla primerne mesta, zato ste postavljeni na razpoloženje.«

Seveda so prišli na tapeto zlasti režijski delavci, pri čemer so se žal spet pojavila znana in ne-utemeljena nasprotja med režijskimi in proizvodnimi delavci. Na splošno je v industriji res lažje pogrešiti prve kot druge. Pred zakonom smo vsi delavci, če sedimo pri delu ali če stojimo ob stroju, če smo s kravato ali brez nje. Vsi smo podjetju potrebni, kot udje telesu. Vsekakor pa je res, da pokaže boljše uspehe tisto telo, ki ima bistrejšo glavo in krepkejšo mišico, kot pa tisto, ki ima samo večji trebuh.

Ko se je junija meseca pripravljal združitev treh enot finalne proizvodnje, se je pokazala tudi potreba po zmanjšanju delovnih mest. Komisija je predlagala imena delavcev in delavk, ki bi ostali po reorganizaciji na razpoloženju. Kadroviski sektor

pa je dobil nalogo, naj ta postopek izvede.

Seveda nikomur ni bilo prav, to je človeško razumljivo. Jok, prizadetost, očitki, občutek krivice. Vsakdo ima sebe za dobrega in boljšega delavca in lahko našteje sto drugih, ki so po njegovem mnenju slabši, manj disciplinirani, socialno boljje stoječi, manj časa v tovarni, manj usposobljeni, ne tako vestni — in sploh.

In katero merilo naj bo navsezadnje najodločilnejše pri takih presojah: šolska izobrazba, strokovna usposobljenost, starost, dolžina staža v podjetju, bolezenski in socialni oziri, ali pa enostavno delovni učinek? Načelno in teoretično ti problemi res niso tako grozno težko rešljivi, toda v resnici je vsak človek problem zase.

Težko je iti iz podjetja, če si tu delal že dvanaest let ali več, težko živeti od ene same plače. Težko je dati odpoved mladi delavki, ki je sicer sposobna in perspektivna moč, samo zato,

ker je mlada. Komisija je brez dvoma skušala trezno pretehtati vse argumente, čeprav daje seveda enota nekemu argumentu včasih drugačno težko pot delavec sam.

Je že res tako: če svojevoljno odidemo iz podjetja, se ne vprašujemo, ali ima podjetje od tega kakšno škodo. Če pa od podjetja dobimo odpoved, pričakujemo, da bodo upoštevali vse razloge, ki se nam zdijo važni, in se ne vprašujemo, kakšno korist ali škodo utegne imeti podjetje od tega.

Ljudje smo ljudje. Dokler teče vse v redu in ni nobene nevarnosti, smo večkrat bolni, včasih malo nedisciplinirani. Ko pa zapihira mrzel veter, ki grozi, da nas bo odnesel, se naenkrat število bolniških dni opazno zmanjša, na delo prihajamo bolj redno.

Na koncu bi rad pripomnil samo to, da se na tem toboganu, ki se imenuje življenje, neprestano nekaj vrti, dviga in spušča. In kdor je danes doli, bo jutri najbrž spet gori. Ni razloga za izgubljanje glave in poguma. Prehodne težave nam ne smejo vzeti vere. V vodi življenja utone samo tisti, ki noče plavati in se rešiti. M. H.

Strojniki črpalk na izletu po tečaju

Ob sprejemu absolventov poklicne šole

(Predlog sindikalni organizaciji) Zonet sprejemamo mlade absolvente iz naše poklicne šole. O tem, kako jih sprejemamo, oziroma kako naj bi jih sprejeli, bi rad napisal nekaj besed. Dokler je učenec v šoli, je kot mladinec član raznih mladinskih aktivov, kjer je dovolj prilike tudi za prepotrebno politično, športno, družbeno in tudi moralno vzgojo.

V teh aktivih delujejo ti učenci sami, precej pa je tudi šolnikov, tako vzgojiteljev kakor predavateljev, ki po svoji službeni dolžnosti in tudi v prostem času usmerjajo delovanje mladinskih aktivov.

Kaj pa po končani šoli, ob sprejemu v podjetje?

Tudi v podjetju delujejo razne organizacije in aktivni, vendar pa ne vem, kako je izgleda pot vanje za sprejem tistih mladincev, ki te poti sami ne najdejo.

Mislím, da je tu v prvi vrsti poklicana in odgovorna sindikalna organizacija, v katero mladinec, ko se loti dela, tudi prvič vstopi in je potem vključen vanjo vse življenje.

Sprejem v to organizacijo pa je skrajno površen, saj novi član izve, da je član sindikalne organizacije šele pri sprejemu prvih osebnih dohodkov. Takrat opazi, da mu je toliko in toliko odtegnjeno za sindikalno članarino.

Vprašam se, ali so sindikalne organizacije s svojim delovanjem kot organizatorji delavskih gibanj v preteklosti, kot šola aktivnosti nekdanji in še posebej danes kot šola samoupravljalcev tako nepomembne, da ne posvečajo pravi nobene važnosti sprejemanju novih kadrov? To ni

prav! Že v osnovni šoli sprejemamo pionirje dokaj slovesno, tudi mladinci so deležni pozornosti ob sprejemu v mladinsko organizacijo. Zakaj ne bi mogli ob vstopu absolventov naše šole v sindikalno organizacijo prirediti prav tako organiziran sprejem, posebno še, ker gre za precejšnje število novih delavcev v podjetju.

Predlagal bi naslednje: V kadroviski službi dobro vedo, koliko novih absolventov se vključuje v podjetje. Sindikalna organizacija naj bi pripravila članske knjižice zanje, ki naj bi jih ob nastopu službe izročili s primernim nagovorom novim članom sindikalne organizacije. Seveda je to mogoče le, kadar je množičen sprejem, tj. ob koncu šolskega leta. Za posameznike pa

Veliko smo že brali o litostroj-skih planincih, ki so s svojimi sekcijami ostali pravzaprav že med edinimi nosilci rekreacije v tovarni. Pozimi na smučeh, poleti v skalah in na izletih si krepe svojo voljo in telo, da bi bili kos vsakodnevnim nalogam. Žal se pri svojem delu srečujejo z vedno večjimi težavami. No, prizadevnosti jim ne manjka in z vedrostjo, ki je njihova znana vrtilina, se že kako izvijajo naprej.

Ko so letos ostali takorekoč brez tovarniškega avtobusa, so se preusmerili na zanesljivejša redna prometna sredstva in zdaj organizirajo izlete z avtobusi in vlakom. Odziv je sicer slabši kot prejšnjega leta, planinski užitek pa prav nič manjši.

Alpinisti so v avgustu po nekaj uspešnih plezarijah v domačih gorah stopili spet malo čez mejo, da pogledajo, kaj se da videti še v avstrijskih in švicarskih gorah. Gotovo nas bodo ob primerni priložnosti presenetili z vrsto uspešnih barvnih diapozitivov s svojega potepanja. Kar po 42 kg opreme, železja, provianta, opreme za taborjenje in podobne šare je menda prišlo na

Strokovno izobraževanje druga naloga Litostroja

Letos poteka devetnajst let, odkar je bil ustanovljen Litostroj. Ko bomo drugo leto v tem času proslavljali dvajsetletnico, ne bo to obletnica ustanovitve, temveč obletnica, ko je tedaj povsem nova — a na bogati tradiciji zgrajena — tovarna pričela s proizvodnjo v svojem prvem obratu t. j. v sivi livarni.

Ob tej priložnosti bi se dotaknil le ene izmed nalog, ki jih je takrat Litostroj dobil in sprejel.

Poleg zahtevne naloge osvojiti proizvodnjo vodnih turbin je bila postavljena tudi naloga vzgojiti lasten kader mladih strokovnjakov, ki naj bi bil kasneje osnova mlajšim generacijam. Od vsega začetka je Litostroj pričel reševati zaupano mu nalogo s širokim pogledom in s sodobnim načinom.

Leta 1947 je bila ustanovljena Industrijska kovinarska šola Litostroj, ki je kasneje z ozirom na potrebe proizvodnje svojo dejavnost razširila s tem, da je prerasla v današnji Izobraževalni center.

Prvotna naloga šole, ki so jo na kratko imenovali »IKS«, je bila strokovno izobraževati do- raščajočo mladino v kvalificirane delavce za poklice: modelni mizar, livar, strugar in strojni ključavničar.

Proizvodnja je kasneje pokazala, da podjetje potrebuje poleg navedenih poklicev še obratne električarje, konstrukcijske ključavničarje, tehniške risarje itd. Potreba podjetja je bila obenem že nova naloga šole. V ta namen so bili organizirani novi oddelki, ki so pričeli vzgajati tudi te kadre.

Če upoštevamo, da se Industrijska šola bliža svoji dvajseti obletnici in da šolanje ene generacije traja tri leta, potem ugotovimo, da bo s prihodnjim letom zapustila šolo že osemnajsta generacija absolventov. To pomeni nad 1300 mladih kvalificiranih delavcev.

To število je visoko in pokaže, da je Litostroj nalogo o vzgoji

kadrov v celoti izpolnil.

Precejšnje število absolventov je kasneje absolviralo še razne tehnične srednje šole in tudi fakultete.

Razumljivo je, da je precej tega kadra iz več ali manj tehničnih vzrokov zapustilo Litostroj. S tega stališča je bilo pravzaprav največ pripomb obstoječemu načinu izobraževanja. Mislím, da ni potrebno spuščati se ob tej priložnosti v polemiko o tej zadevi. Litostroj je ob svoji ustanovitvi pred dvajsetimi leti in tudi kasneje dobil od skupnosti že strokovno izobražene kadre, da je s svojo proizvodnjo sploh lahko pričel. S tem, da je odšlo določeno število absolventov na delovna mesta v druga podjetja in ustanove, je Litostroj nekako povrnil skupnosti ta svoj dolg.

Sedanja oblika izobraževanja, ki se izvaja v okviru Izobraževalnega centra, je mnogo širša od prvotne. Izobraževalni center poleg redne Poklicne šole, kot danes imenujemo bivšo Industrijsko šolo, izvaja tudi izobraževanje odraslih oziroma zaposlenih.

V to vrsto strokovnega izobraževanja so zajete vse večerne šole, tečaji in predavanja za priučevanje, za poklic, tehniška srednja šola, strojna fakulteta in končno tudi šola za organe delavskega samoupravljanja.

Število slušateljev v navedenih vrstah izobraževanja zajema vsako leto najmanj 600 do 700 članov kolektiva.

Titovi zavodi Litostroj so v okviru naše republike tako pomembno podjetje kovinske stroke, da je dolžno odigrati poleg svoje proizvodne vloge enako pomembno vlogo pri izobraževanju novih kadrov v tej stroki.

Obdobje burnega razvoja je od nas zahtevalo marsikaj, danes pa od nas zahteva, da pričlenimo tehtati razumneje svoje zmogljivosti in potrebe. Mogoče bo to tehtanje prineslo tudi to, da bodo kadri, ki smo jih šolali, gospodarneje zaposleni.

Lokar

jem, posebno še, ker gre za precejšnje število novih delavcev v podjetju.

Predlagal bi naslednje: V kadroviski službi dobro vedo, koliko novih absolventov se vključuje v podjetje. Sindikalna organizacija naj bi pripravila članske knjižice zanje, ki naj bi jih ob nastopu službe izročili s primernim nagovorom novim članom sindikalne organizacije. Seveda je to mogoče le, kadar je množičen sprejem, tj. ob koncu šolskega leta. Za posameznike pa

naj bi to storil poverjenik PE, v katero je absolvent sprejet.

Ne da bi hotel podcenjevati ali kakor koli omalovaževati delo sindikalne organizacije v podjetju, se mi vendarle zdi, da tu precej grešimo že zato, ker dovolimo, da se novinec sreča z elementi, ki kvarno vplivajo nanj. Namesto tega naj bi mu najprej pokazali potrebo in pomen sindikalne organizacije, in to že ob vstopu mladega človeka v podjetje.

Peter Hariš

Novice iz planinskega življenja

enega — brrr... čudni so nekateri ljudje! Pa radi poslušamo njihova pripovedovanja; polna so bogatih doživetij in pristnega dobrovoljnega humorja, ki ga večkrat v dolinskem prahu tako pogrešamo.

Smučarji bodo zgodaj začeli, saj pripravljajo za september skupni izlet nekam v Kamniške; da se spet vidijo in dobe »kondicijo«, kot se reče...

Mladinski odsek, ustanovljen pred dvema letoma, je po prvotnem zagonu stopil na lažnejša pota. Na zadnji seji so odborniki obravnavali tudi to in sklenili, da bodo za poživitev dela odseka v septembru organizirali širši sestanek mladine, združen z izletom na Soriško planino. Ob tej priložnosti bi se porazgovorili o težavah in zaprekah, ki odseku ne dajo dihati s polnimi pljuči.

Članarina za letošnje leto je bila po sklepu izrednega zbora PZS precej zvišana in je zdaj za člane 8.—, za mladince 5.— in za pionirje 2.— Ndin. To je verjetno vzrok, da je dokaj članov obdržalo svoje izkaznice v predalih. Mar res ne bodo šli več v gore? Težko verjamem, saj se svet tam gori ne da pozabiti — prelep je. Vsi, ki v srcu čutijo njegovo lepoto, njegov žar in opoj, se bodo slej ali prej spet spomnili nanj.

Vrata vanj so odprta non-stop...

Naša pot izrednega izobraževanja

Že peto leto deluje v Izobraževalnem centru Litostroja oddelek za izredno izobraževanje. Organizirali smo ga zaradi potreb našega podjetja, zato zajema v širino izobraževanje naših sodelavcev, od priučevanja do izpopolnjevanja znanja na raznih delovnih mestih, na tečajih, seminarjih in s predavanji. Posreduje pa tudi družbeno politične teme za upravljalce v samoupravnih organih in družbenih organizacijah.

Programi se načrtno izpopolnjujejo; s tem se kvalitativno dviga raven strokovne usposobljenosti posameznikov in delovnih skupin.

Razvoj podjetja pa zahteva, da bi se izredno izobraževanje naših sodelavcev tudi kvantitativno razširilo.

Dosedanje potrebe obsegajo organizacijo tečajev za priučevanje

Na pobudo šefa projektanta dipl. inž. Šolca je bil tečaj za **tehnične uslužbence - komercialiste**. Seznanili so se s tehnično problematiko hidroenergetskih objektov, kar je nujno za uspešnost pri njihovem delu.

Ker naše podjetje izvažajo svoje proizvode v inozemstvo, potrebujejo naši uslužbenci - komercialisti,

Za člane samoupravnih in družbenih organizacij se seminarsko obravnavajo razne teme. Tako so bili seminarji za komisije za delovna razmerja, za izrekanje ukrepov zaradi kršitev delovne discipline pri DSPE/S in drugi. Za vodstveni in vodilni kader pa se organizirajo seminarji iz varnostne tehnike, socialne zakonodaje, zakona o varnosti pri delu in zakona o inšpekciji dela.

Zelo koristen je bil tudi seminar o uvajanju metode statistične kvalitete za kontrolorje v obdelovalnici.

K dopolnilnemu izobraževanju spada tudi organizacija raznih strokovnih predavanj v zvezi z novimi izsledki tehnike in ekonomike.

V preteklem letu se je delo oddelka razširilo in usmerilo tudi na **strokovno izobraževanje delavcev iz drugih podjetij**. Tako so se vključevali v jezikovne tečaje. Organizirali pa so se tudi samostojni strokovni tečaji za žerjavovodje, voznike viličarjev, strojnike črpalk, remontne ključavničarje-vzdrževalce strojev. Teoretično in praktično se v teh tečajih uvajajo v konstrukcijo strojev, transportiranje, seznanjajo se s prometnimi in varnostnimi predpisi, zlasti pa s celotnim upravljanjem. Vsi ti stroji in naprave so proizvodi naše tovarne, zato smo organizirali takšne tečaje in jih vključili v naš redni program. Tečajnikom smo nudili kot učne pripomočke primerna skripta, napisana v poljudnoznanstvenih oblikah v slovenščini in v srbohrvaščini.

Na tečajih, seminarjih in predavanjih predavajo večidel strokovnjaki iz našega podjetja, univerzitetni profesorji strojne fakultete in družbeno-politični delavci.

Vseh teh oblik izobraževanja je bilo deležno nad 2500 članov kolektiva. V oddelek izrednega izobraževanja pa je vključena tudi

vsestranska pomoč dijakom in študentom, ki se izobražujejo v srednjih strokovnih šolah in na fakulteti. Ti se bodo po dokončanih študijah vključili v delo pri našem podjetju.

Naše podjetje je eno izmed prvih, ki je materialno pomoč preusmerilo iz štipendiranja v obliko posojila, ki ga prejemajo po pravilniku o kreditiranju izobraževanja.

Štipendijo prejema le še en študent, Indijec, ki je že dokončal prvo stopnjo strojne fakultete.

Razen tega pa je posvečena velika skrb tudi socialnemu stanju teh študentov, kajti stalno se seznanjamo z vsemi njihovimi problemi v času študija, o učnih uspehih, osebnih težavah, usmerjamo jih tudi v zaposlitev po končanem študiju. Po določenem programu bodo pred redno zaposlitvijo obvezno stažirali v raznih obratih proizvodnih enot, birojih in službah v podjetju. Namen tega ukrepa je, da se seznanijo s celotnim tehnološkim procesom proizvodnje.

Oddelek za izredno izobraževanje ima tudi nalogo organizi-

ranja vsakoletne obvezne počitniške prakse v podjetju za dijake in študente srednjih strokovnih šol in fakultet. Ti se uvajajo po programu v tehnološki proces proizvodnje v raznih proizvodnih enotah. Kvaliteta obvezne počitniške prakse se postopoma zelo izboljšuje, to pa predvsem zaradi pravilnejših prijemov in odnosov vodstvenega kadra. Praktikanti obvezno vodijo dnevnik dela in se uvajajo v red in disciplino pri delu.

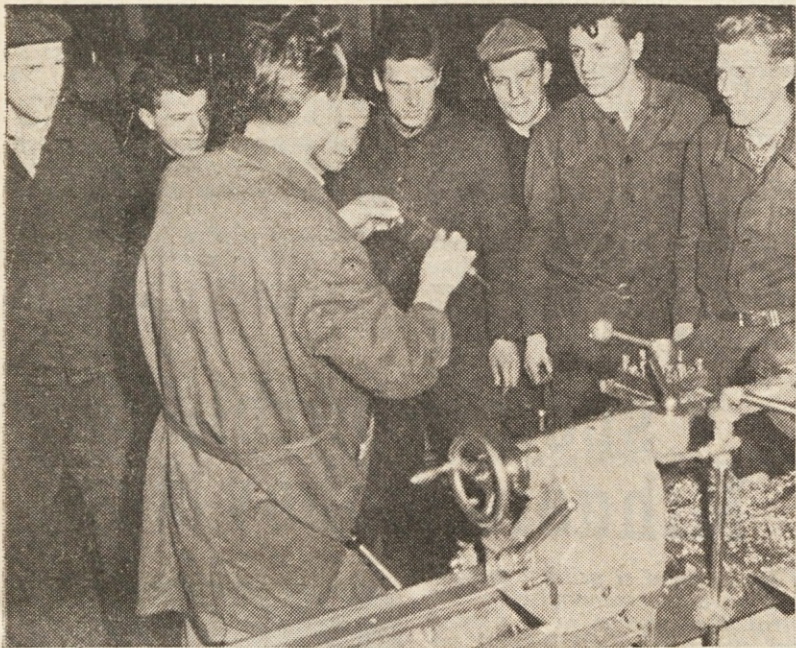
Po končani praksi pa prejmejo ocene za svoje delo in prizadevnost, kar je osnova za nagrajevanje.

Na prakso sprejemamo tudi določeno število študentov iz inozemstva. V specializacijo sprejemamo tudi delavce iz raznih drugih tovarn v državi.

Vse naloge se rešujejo s sodelovanjem kadrovskega sektorja podjetja. Sredstva, ki so določena za izredno izobraževanje, se trošijo racionalno in smotno.

Razvoj podjetja bo tudi nadalje usmerjal program izrednega in dopolnilnega izobraževanja.

Marijan Prosen

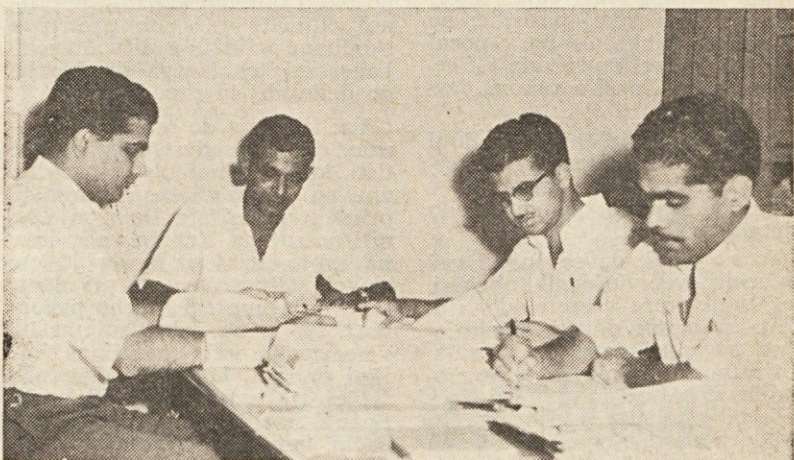

Priučevanje strugarjev na delovnem mestu

proizvodnih delavcev v obdelovalnici, metalurških obratih in pločevinarni. Obiskovali so tečaje za strugarje, rezkalce, vrtalce, ključavničarje, čistilce ulitkov, varilce in premikače po industrijskih tirih. Vsi so si pridobili kvalitativno osnovno strokovno znanje, ki jim zelo pomaga pri njihovem delu, saj so se razen v teoriji tudi praktično usposabljali pod strokovnim vodstvom. Za strokovne delavce raznih proizvodnih enot, sektorjev in birojev se organizirajo **specialni tečaji**. Po dogovoru s strojno fakulteto univerze je bil organiziran tečaj za tehnologe. Program je obsegal najnovejša izsledka tehničnih raziskav za razvoj kovinske predelovalne industrije, razvojne smeri obdelovalne tehnike kovin, sisteme in možnosti njihove avtomatizacije. Organiziramo tudi tečaje za civilno zaščito (sanitetni in gasilski).

sti, inženirji in drugi tudi znanje vsaj enega izmed tujih jezikov: angleščine, nemščine, francoščine ali ruščine. Zato prirejamo intenzivne začetne, nadaljevalne in konverzijske tečaje, ki trajajo 3 leta po 7 mesecev, in to od oktobra do aprila (v zimski dobi). Za uspešnost pouka uporabljajo predavatelji in slušatelji magnetofonski laboratorij. Zanimanje za te tečaje je veliko. Zaradi kvalitete pouka, lažje nabave raznih učnih pripomočkov in končne kvalifikacije sodelujemo pogodbeno z Zavodom za intenzivne tečaje tujih jezikov.

Posebna oblika izobraževanja so **seminarji**, ki se občasno organizirajo za novodošle člane kolektiva, na katerih se seznanjajo z organizacijo podjetja, HTV službo, pravicami in dolžnostmi delavcev, statutom podjetja in nagrajevanjem.

Indijci na praksi v Litostroju

S seje delavskega sveta

(Nadaljevanje s 7. strani)

Jim tenka prede. Točka je prišla na dnevni red na predlog sindikata. Sklep: pripraviti predlog za analizo za dve leti nazaj, pregledati možnosti za objektivnejše merjenje produktivnosti, izključiti naključja.

Gasper trdi, da je treba intelektualno delo meriti globalno, ne posamične operacije, ker bo sicer vse skupaj zbirokratizirali. Za čisto administracijo in računovodstvo že imajo preračunane pokazatelje oziroma norme, teže pa je z inženirji, tehni-

ki, komercialisti, pravniki ipd. Lenart vztraja, naj se spremembe temeljito pripravijo in izvedejo po letni bilanci, drugi pa sodijo, da je treba to storiti čimprej mogoče. Arhangel Gabrijel pravi: »Kakor hitro zaslutim, da moram delati tudi za lenuhe, bi najrajši nehal delati še zase.«

Glasovanje. Lenart ostane malone sam. Rok: mesec dni. Lenart vnovič podvomi, ali je v mesecu dni kaj sploh mogoče. Dohodki da bi se morali spremeniti tako kot delovna storilnost. Vinokoper zatrjuje, da so v ne-

katerih podjetjih podobne popravke že naredili, da so oni pravzaprav na repu dohodkov. Vinokoper je Primorec in je dogodke spremenil v dohodke. Gasper se na ves glas zasmee.

Pivec je še rekel, kako je vse hvale vredno, da se sindikat to pot ne zanima samo za članarino.

Razno. Preberejo tri pisma uslužbencev. Dva se zahvaljujeta za stanovanja, tretji se pritožuje. Bil je pikolovec že v mladosti, saj je zapustil dekle, ki ni mogla reči vprašanje, ampak je ven in ven govorila vprašanje. Komaj se je vselil, že sta mu šla po gobe elektrika in plin, povrh vsega pa mu zamaka skozi okna. Obvestil je o tem izvajalca, izvajalec se izgovarja na obrtnike, obrtniki dolžijo nepresušen les in naglico, kakršno je terjal izvajalec, izvajalec navaja kratke roke, kakršne je postavil naročnik, naročnik se sklicuje na sistem itd. Plin in elektrika sta popravljena, edino računi še romajo od Poncija do Pilata, medtem ko okna čakajo in so že čisto zveržena. Avgust je bil nenavadno vroč. Kot nalašč za turizem. Natančni stolpnikar pravi, da bo k vsemu skupaj priložil še račune za čas in poti, ki jih je izgubil z intervencijami.

Gasper pravi, da utegne biti res, kar navaja. Gabrijel meni, da je seveda čista iluzija, pričakovati od podjetij, da bodo gradila dobra stanovanja, dokler lahko gradijo zanikrna.

Sklep: vztrajati. Odstopiti pismo pravni službi. Nimamo denarja, da bi ga metali v žrela nenasitnim in nemarnim podjetjem. »Priznati pa bi si morali,« pravi brez zveze Gabrijel, »da se najde tudi kdo, ki je revež predvsem zato, ker ne mara delati ali pa dela zanič.«

Konec. Dve uri in pol. Vmes je kuhala kava, si poparila prste, telefonirala v cvetličarno, da bi dobila navsezgodaj rože, pomila skodelice, pozaklenila in odšla. Lenart se je delal, kakor da nič ne ve za jutrišnjo petdesetletnico, drugi pa mu je tudi niso omenili. Najbrž so videli, da je nekam poparjen. Težave ima s sinom — Beba pa tudi. Lahko bi ustanovila društvo.

Do lune in nazaj

Do Lune je 384.000 km, v obe smeri blizu milijon kilometrov. In pri nas smo imeli človeka, ki je to pot prevozil v litostrojski službi. To je bil naš simpatičen, dobro znani Grgo, vzorni in zanesljivi šofer mercedesa. Že s tem avtom je prevozil pol milijona km, z drugimi avtomobili pa tudi približno toliko.

Kilometer za kilometrom, pa prideš na Luno. Šaljivci pripovedujejo, da so Američani pristali na Mesecu. Tam so našli Ruse, toda pred njimi so bili gori že Kitajci. »Kako ste pa vi prišli sem, saj nimate rakete?!« »Ja, veste: Kitajček na Kitajčka, Kitajček na Kitajčka, pa smo tukaj.«

Grgo Grgantov je pri nas vozil od 1. 11. 1948, ko je prišel od vojakov. Tu si je ustvaril družinico, sin mu hodi v tretjo gimnazijo. Doma je v slikovitem Kaštel Lukšiću pri Splitu. Zaradi smrti v družini se mora vrniti, da bi prevzel domačijo.

Pred slovesom smo ga povabili na razgovor.

Koliko prometnih nezgod ste doživeli pri tem milijonu kilometrov, saj ste praktično prišli 25-krat okoli Zemlje?

Prav nobene, če ne štejem karambola, ko se je vame zaletel vojaški jeep, in to prav tedaj, ko sem vozil mamo iz bolnice.

Koliko mandatnih kazni ste plačali?

Kake štiri menda, ker niso delovale luči.

Ali se bolj ustrašite, če srečate na cesti črno mačko ali prometno milico?

Bolj se ustrašim milice. Nisem praznoveren. Črna ali bela mačka, to je vseeno. Res pa je ven-

dar, da sem vedno imel gumijski defekt, kadar sem povozil mačko.

Pravijo, da ste šoferji z eno nogo v grobu, z drugo v zaporu?!

Res je. Nesreča te lahko doleti po lastni krivdi, ali po tuji.

Moša Pijade je menda govoril, da so na svetu tri vrste ljudi: dobri, slabi in — šoferji. Kaj pravite?

Odvisno je od človeka, ne od poklica. V vsakem poklicu se najdejo taki in drugačni ljudje. Res je, šoferji so veliko po svetu in so kar malo bolj navihani kot drugi.

Je šofer bolj podoben kočijažu ali ciganu?

Bolj ciganu, saj nikoli ne ve, kje bo naslednjega dne.

Kakšne lastnosti naj ima poklicni šofer?

Zdravje, dober vid in sluh, dober refleks, iznajdljivost, vestnost, potrpežljivost, diskretnost, vljuden odnos do potnikov, dobre živce.

Nasvet šoferjem amaterjem?

Misli za dva!

Ali privoščite svojemu sinu šoferski poklic?

Ne.

Ali bi se spet odločili za šoferski poklic, če bi vas življenje do tega privedlo?

Samo v veliki sili.

Najbolj prijeten spomin?

Veliko jih je.

Bila sta zvesta prijatelja
foto: Betka Kocjančič

Bodi pozdravljen, dragi Grgo, in hvala za neštete varne vožnje, ki si jih opravil za nas!

Miha Sveder

varnost(ne) varnost-varnost

Ali je rentgensko sevanje škodljivo

Zmeraj češče je slišati, da delavci ne upoštevajo opozorilnih znakov in napisov, ki prepovedujejo dostop na mesto, kjer opravljajo rentgensko defektoskopijo ali pa z izotopi ugotavljajo defekte. Zgodilo se je, da so nekateri mladi ali novi delavci prišli celo k aparatu in ga zvedavo opazovali, ne da bi se zmenili za opozorila operaterjev.

Mislím, da bi za človeka z dobrim vidom zadostoval opozorilni znak ali napis. Vendar ne bo odveč, če povem, da se radovedneži malomarno igrajo s svojim zdravjem. Vsak izvor ionizirajočega sevanja, pa naj bo to rentgen ali radioaktivni izotop, je nevaren. Ta nevarnost ni sicer tako velika kot pri atomski bombi, vendar povzroči izpostavljanje človeškega telesa velikim količinam žarkov človeškemu zdravju nepopravljivo škodo, ki se pokaže lahko zelo kasno. Ni važno, ali mladi nevedni radovednež morda ne občuti takoj posledice; ne bo mu pa lahko, če bo v pozni starosti doživel smrt sina ali celo vnuka za krvnim rakom (levkemija).

Znano je, da je dovolj, če dobi moški v 30 letih dozo 10–20 semov ionizirajočega sevanja v območje spolovil, pa se število mutacij podvoji.

To se pravi, da se pojavi več levkemij, več duševnih obolenj, več ljudi umre v zreli dobi itd. Že tako imamo dovolj ionizirajočega sevanja razpadlih produktov atomskih bomb, ki se po zraku širijo po vsem svetu. To sicer niso take količine, ki bi direktno škodovala sedanjemu človeškemu rodu. Iz zdravstvenih razlogov je včasih potrebno izpostaviti človeka ionizirajočemu sevanju, toda to je točno omejeno (rentgenski pregled). V vseh drugih primerih pa je preziranje opozoril na ionizirajoče sevanje zločin, morda ne toliko in vselej proti samemu sebi kot proti potomstvu. Hkrati je to slab zgled za vse druge delavce.

Dr. Edo Tepina

NEZGODE V JUNIJU

V mesecu juniju se je poškodovalo 40 delavcev: na očeh 7, na roki 20, na nogi 13. Po številu nezgod so na prvem mestu Metalurški obrati z 19 nezgodami in 227 izgubljenimi delovnimi dnevi; sledijo si HS s 4 nezgodami in 116 izgubljenimi dnevi, SN s 4 in 75 izgubljenimi dnevi, PK s 4 in 47 izgubljenimi delovnimi dnevi. Sektorji so imeli 3 nezgode in 104 bolniške dni, tudi OO so imeli 3 nezgode in 99 bolniških dni in DT prav tako 3 nezgode in 18 izgubljenih delovnih dni.

V mesecu juniju je bilo 13 nezgod manj kot v mesecu maju.

NEZGODE V JULIJU

V mesecu juliju se je poškodovalo 45 delavcev: 24 iz MO, 4 iz PK, 11 iz FI, 2 iz OO in 4 iz sektorjev.

Največ se je poškodovalo delavcev med 20. in 30. letom starosti: 21, od 30 do 40 let: 10, od 40 do 50 let: 3, do 20 let: 7 in nad 50 let 4 osebe.

Roko si je poškodovalo 20 delavcev, nogo 13, oči 8, telo 3 in glavo 1 delavec.

V mesecu juliju je bilo 5 nezgod več kot v mesecu juniju.

HTV

Delovodja v službi varnosti pri delu

Poleg tehnično varnostne službe v podjetju s poklicnim varnostnim tehnikom ter komisije za higiensko in tehnično varstvo ljudi pri delu kot organom delavskega samoupravljanja je nujno vključiti v borbo proti poškodbam pri delu tudi vodstveni kader od tehničnega direktorja do delovodij in predelavcev.

Vse izkušnje do sedaj so pokazale, da so predvsem delovodje tisti, ki lahko najbolj učinkovito vplivajo na izboljšanje varnosti pri delu v podjetju. Delovodja se niti ne zaveda, kakšen vpliv ima na svoje delavce, in da je on glavni stebel varnosti pri delu. Delovodja ima edinstveno priložnost, da je na delovnem mestu v nenehnem osebnem stiku s svojimi delavci, katerim posreduje svoje strokovno znanje in praktične izkušnje na najuspešnejši način, ker dobro pozna zmožnosti in lastnosti vsakega delavca.

Delovodja ima kot neposredni vodja svojih delavcev vso potrebno avtoriteto, da jih vzgoji in pridobi za varnost pri delu. Delavci radi posnemajo njegovo osebno obnašanje, zato je moč njegove osebnosti izredno velika.

Najvažnejša vloga delovodje je pri vzgoji novozaposlenih. Pri

uvajanju v poklicno delo jih postopoma vzgaja in usmerja v smer varnega dela, kajti varnostno vzgojo tvori del poklicne izobrazbe delavca. Delovodja mora izkoristiti priložnost, ko je novosprejet delavec voljan sprejemati njegova navodila, zato ga mora sprejeti prijateljsko in skušati pridobiti njegovo zaupanje.

Delovodja mora stalno preverjati, če se njegovo navodilo izvršuje in če se delavci vedejo v skladu z varnostnimi pravili. To ne pomeni, da mora vsakemu najmanjšemu prekršku takoj slediti kazen, vendar pa mora delovodja delavcu pokazati, da je prekršek opazil in da ga ne smatra za nepomembnega.

Delovodja mora nenehno skrbeti za izboljšanje varnosti v svojem oddelku in dajati koristna navodila za uporabo varnostnih sredstev za osebno varstvo pri delu. Od njega sta odvisna red in čistoča v obratu. Skrbeti mora za kvalitetno strojno in ročno orodje, kajti nekvalitetno orodje je često vzrok hudim poškodbam. On lahko prepreči znatno število poškodb med svojimi delavci, če se res zaveda svoje pomembne vloge in izkazuje varnosti pri delu prav toliko skrbi kot proizvodnji. ISA

ZANIMA VAS

PRISLI

Anton Bevc, Alojz Ilnikar, Andrija Slic, Venčeslav Mišmaš, Stefan Žizek, Jože Glavnik, Matija Zaletelj, Franc Zore, Ladislav Sram, Anton Šafarič, Marjan Telban, Ivan Klinc, Andželko Poljanec, Ignac Gregorič, Janez Strgar, Josip Mikuš, Mihael Bedina, Marija Popovič, Marija Padržan.

ODSLI

Šefika Alagič, Jože Robič, Stane Stih, Josip Maver, Miloš Djurdjevič, Dragiša Dragič, Jože Turk, Venčeslav Novak, Stefan Šmeberger, Ignac Gabrijel, Stefan Fabič, Stanko Hlebec, Maksimiljan Kopelo, Ernest Marinčič, Karel Zarabec, Franc Pustišek, Franjo Količ, Bajro Japič, Alojz Rogelj, Ignac Oberstar, Rudolf Mlakar, Oskar Šoštar, Anton Podražaj, Franc Dolamič, Karol Lebar, Franc Skube, Marijan Lebar, Jože Drobnič, Ignac Fortuna, Anton Karun, Vinko Novak, Anton Bezovšek, Janez Bizjan, Dragomir Gojič, Ladislav Dejanovič, Janez Kavčič, Maksimiljan Lenček, Alojz Zaverl, Alojz Dornik, Peter Mravlja, Ivan Novak, Martin Marič, Ivica Čubela, Si-

mon Mučol, Stjepan Novak, Ranko Radivojevič, Vojeslav Luznar, Edvard Kužner, Jože Zupančič, Avgust Šmajdek, Darko Kristančič, Olga Hočevar.

ZAHVALA

Ob boleči izgubi ljubljene žene Anice se najiskreneje zahvaljujem vsem, ki ste jo spremili na zadnji poti. Obenem se zahvaljujem sodelavcem za podarjeni venec in denarno pomoč ter sindikalni podružnici za globoko razumevanje ter pomoč ob bridki uri.

Prav tako velja zahvala lito-strojski godbi, ki jo je spremljala na zadnji poti.

August Bokal

OJ TA VOJAŠKI BOBEN!

Dragi tovariši!

Za praznik vstaje slovenskega naroda 22. 7. 1966 želim vsemu kolektivu veliko delovnih uspehov.

Obenem pozdravljam sodelavce iz EAO in modelne mizarne. Pozdravljam tudi TK ZM.

Lepo vas pozdravlja Florijan Horvat, V.P. 6002/14, Zajecar.

V spomin turbincu Mihaelu Dobovišku

Med prvimi si prihitel pred 20 leti v novo ustanovljeni Litostroj. Med prvimi, ki so s svojimi strokovnimi izkušnjami pomagali uklepati vodo v jeklo in med prvimi, ki so se trudili, da bi tudi po turbinski proizvodnji postali enaki svetu.

Kdor je enkrat samkrat govoril s teboj, ni mogel več pozabiti niti tvoje prijaznosti, niti tvoje uslužnosti. Se manj te je lahko pozabil tisti, ki je spoznal tvoje delo, ker v tebi sta se poosebili marljivost in vestnost!

Radodarno kot malo kdo, si svoje bogato strokovno znanje delil mlajšim, čeprav ga tebi samemu nihče ni podaril. Kos za kosom si ga pridobival v borbi s kruto vsakdanjostjo. Živel si vse-skozi samo za delo in vselej si moral delati, da si lahko živel.

To usodo si podedoval po svojem očetu kovaču, ki je moral romati s trebuhom za kruhom. Tako je naneslo, da si se leta 1895 rodil na Štajerskem v Edelschrottu in da si ljudsko šolo obiskoval v Sentjurju pri Celju. Bil si nadarjen učenec, toda očetove roke so delale za sedem lačnih ust in o mestnih šolah ni moglo biti govora. Zato si postal tudi sam kovač. Trdi začetni poklic ti je dal zavidanja vredno moč in vzdržljivost za kasnejše naporno življenje.

Leta 1914 končaš delovodsko šolo v Ljubljani in še isto leto si že kot strojni tehnik v konstrukciji turbin pri Toenniesu v Ljubljani. Strojna oprema hidroenergetskih naprav postane tvoj konjiček, ki se mu kasneje od-

Mihael Dobovišek

poveš samo začasno in le za prav kratko dobo. Po vrnitvi iz vojnega ujetništva leta 1919 si zopet pri svojem poklicu v Strojnih tovarnah in livarnah v Ljubljani. V turbinski konstrukciji vztrajaš do likvidacije podjetja leta 1933. Nato stopaš vzporedno s stopinjami tradicije naše turbine proizvodnje v delovno razmerje pri podjetju za izdelavo vodnih turbin inž. Ognjeslava Borštnarja v Ljubljani. Slede hidroelektrarna Fala in nekaj drugih kratkotrajnih zaposlitev, ki sta jih terjala skrb za obstanek in tvoja visoka šola konstruiranja vodnih turbin: zaposlitev pri Voithu v St. Pöltnu.

Končno, leta 1947, prideš k nam, ali bolje, postaneš del Litostroja. Z nedosegljivo natančnostjo kontroliraš načrte turbinskih naprav vse do leta 1951, ko stopiš v več kot zasluženi pokoj. Toda Mihael Dobovišek in počitek sta nezdružljiva kot olje in voda. Ne privoščiš si oddiha v svojem domu v Tugomerjevi ulici, ki si ga zgradil s prihranki od ust. Nihče te ne more videti, da bi počasi hodil, kaj šele, da bi počival. Vedno nekam hitiš, vedno imaš delo in opravke. Še ko te huda bolezen že povsem izčrpa, se na smrtni postelji pogovarjaš o stroki, ki si ji posvetil življenje...

29. junija 1966 si umrl in dva dni za tem so te pokopali na pokopališču v Dravljah. Pogreb je bil tih in skromen, prav tak, kot si bil tudi sam. Ob odprtem grobu se ti je zahvalil prijatelj za vse, kar si naredil za tehniko in tehnike. Tej zahvali se pridružujem v globokem spoštovanju tvojega spomina.

L. Š.

Sledovi črne barve

Ljubljanski dnevnik je v svoji jubilejni številki z dne 2. julija 1966 ob 15. obletnici svojega izhajanja priobčil tudi članek z naslovom »Sledovi črne barve«, kjer govori o Litostroju.

Gre za dogodek, ki se je pripetil novinarju Ljubljanskega dnevnika Lojzetu Jurcu ob obisku Vladislava Gomulke v Litostroju leta 1957. Pa poglejmo, kako se v Ljubljanskem dnevniku sam spominja dogodka iz Litostroja izpred devetih let:

Lojze Jurec: Ko je obiskal Ljubljano Vladislav Gomulka, so v Litostroju priredili zborovanje, na katerem naj bi govorila poljski gost in naš predsednik Tito.

Zborovanje je bilo napovedano za deveto uro dopoldne in v redakciji smo izračunali, da bomo lahko objavili novico o zborovanju ter sliko — če bo material pravočasno prišel v tiskarno.

V Litostroju sem prišel pol ure pred pričetkom zborovanja. Ravno nasproti tribune je bila vartarnica. Z njene strehe bi bil posnetek najboljši. Poiskal sem lestev in začel plezati po njej. Ko sem z roko dosegel rob strehe, mi je nekdo stopil na prste! Pogledal sem kvišku. Na strehi je stal mož in me pomembno gledal.

»Kam pa?«

»Na streho,« sem rekel.

»Ne,« je rekel mož.

»Kaj?« sem rekel.

»Ne morete na streho.«

»Nasprotno,« sem rekel.

»MORAM na streho!«

Nekdo, ki je stal poleg vratarnice, je rekel: »Tak pustite ga gor!«

»Ne,« je rekel mož na strehi.

Potegnil sem se za dva klina višje.

»Ustavite se,« je rekel mož.

Dva, ki sta stala poleg vratarnice, sta malone hkrati rekla:

»Kaj se pa važiš, ti zgoraj?«

Stopil sem še en klin višje.

»Dol se spravite!« je ukazal mož na strehi.

»Ampak jaz moram na streho. Fotoreporter sem!«

»Niti slučajno!« je rekel oni na strehi. »Niti slučajno!«

Pri vratarnici je bilo že pet možakarjev. »Vrzi tistega na strehi dol,« so mi svetovali.

»Če pri priči ne odidete,« je rekel mož na strehi, »bo po vas!«

»Kaj bo?« sem rekel in stopil klin višje.

Če kruh pade na tla, poberi ga!

Res, da je minilo že mnogo časa, vendar pa ne tako dolgo, da se ne bi spominjali dni iz otroških let, ki niso bili rožnati. Vem, da smo v tistih časih mnogo bolj cenili kruh, čeprav je bil še trd in črn in ni bil namazan ne z marmelado ne s smetano ali maslom, pa je bil vendar tako dober in zmeraj ga je bilo premalo. Zato smo ga znali bolj spoštovati kakor današnja mladina, kajti vse preveč je bilo lačnih ust. Če sem kdaj dobila pri sosedu kos kruha, sem mislila, kako velik in lep dar sem dobila.

Med okupacijo pa je bilo še huje za vsak košček kruha. Spominjam se na Rab in druga taborišča lakote in smrti. Spreleti me mraz, ko se zavem, koliko je bil takrat vreden en sam košček kruha...

Spečen je bil iz najslabše mo-

ke, vendar je bil tako dober in slaček!

Spominimo se lepega slovenskega izreka: »Če kruhek pade ti na tla, poberi in poljubi ga.« Mislim, da danes ta pregovor ne velja več, saj lahko pobiramo že cele kose kruha okrog naše tovarne, blokov, stopnišč, in to celo belega. Povsod so razmetani odpadki kruha, pred menzo, na cesti, v koših za odpadke in na travi...

Vprašujem se, ali smo mogli res tako hitro pozabiti na vse težke čase, da tako malo spoštujemo kruh, ki ga ne zaslužimo tako lahko, da bi ga toliko zame-tavali. Ali se nam to ne utegne maščevati? Mislim, da bi morali tudi starši naučiti svoje otroke, spoštovati kruh in jih spomniti na pretekle čase. Hkrati pa še tarnamo, da je kruh predrag, da je življenje težko! Če se le zami-

slim, kako trdo smo si morali nekoč služiti kruh, in to celo kislega. Ves dan sem za kos starega komisa delala, da sem ga kupila za osem lir, pa še tega sem morala vsega okrog in okrog obrezati, ker je bila skorja že plesniva. Imela pa sem zavest, da sem ga res težko prislužila. Zato mi je tudi teknil, bolj kot sedaj, ko je bel in vsak dan svež.

Namesto da bi si današnji mladi ljudje kupili zemljico ali kos kruha, kupijo cigarete ali žvečilni gumi. Zakaj pa ne, saj za kruh bodo že tako ali tako poskrbeli starši. Morda bi bilo lepo in prav, če bi vsakega otroka, ki se po ulicah mesta pobalini s cigareto v ustih, vprašali, če ve, koliko stane zemlja, pa ga opomnili, da se za zavojček najcenejših cigaret dobi kar sedem žemelj ali liter mleka! V. S.

ČLOVEK IN DELO

Spanje je pol zdravja

Ali veste, kakšna je razlika med mestnim in kmečkim človekom? Prvi gre spočit spat in truden vstane, drugi pa truden leže v posteljo in se spočit zbudi. Tako sem nekje bral.

Spanje je stanje zmanjšane zavesti in funkcionalnih dejavnosti. Ko zaspimo, ugasne kontrolirana zavest, napetost v mišicah pade, prav tako krvni tlak, zniža se frekvenca srčnega utripa in dihanja. Duševne funkcije so bolj ali manj izločene, pač sorazmerno s trdnostjo spanca. Najgloblji spanec je brez sanj. Tudi zbujaenje ob neki vnaprej določeni uri je znak, da zavest ni popolnoma otrpla. O takih ljudeh pravijo, da imajo »uro v glavi«. Tako uro ima menda kakih 20% vseh ljudi. Ta pojav v ostalem lahko primerjamo z neko prirojeno dnevnoritmiko, ki jo opazujemo tudi pri rastlinah in nekih živalih.

POTREBA PO SPANJU

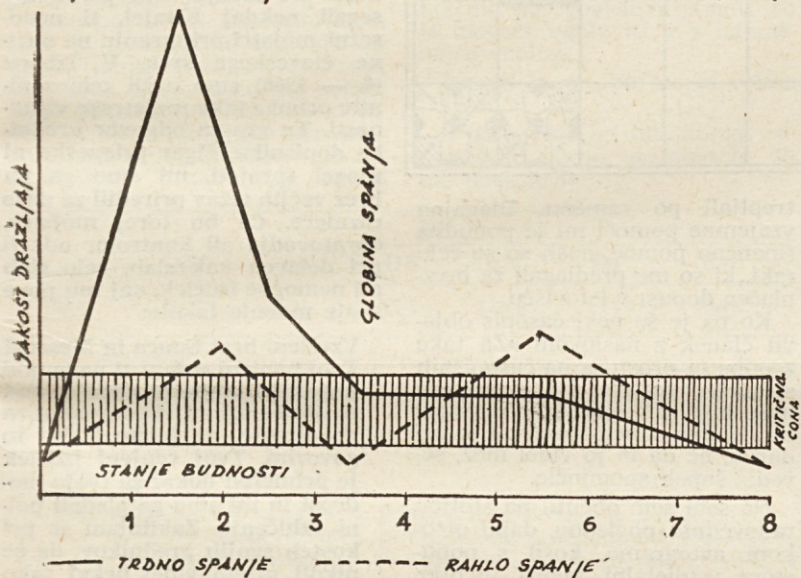
Koliko spanja potrebujemo, da bi bili dobro spočiti in sposobni

enkrat delajo ponoči, drugi dan popoldne, tretji dan dopoldne. Pri tem je normalni fiziološki ritem organizma nevarno ogrožen. Zato nekateri priporočajo, da bi morali ljudje vsaj po en mesec delati v isti izmeni.

Spanje je vsekakor najbolj naravna potreba, ne pa razvada. Nekateri res spijo dlje, kot bi bilo potrebno, ali kot se zdi okoliči potrebno. Nočno spanje je dejansko sestavljeno iz dveh komponent. Prva je nujna potreba po spanju, ki je odvisna od telesnih, duševnih značilnosti človeka in od njegovega temperamenta. Na drugo komponento pa vplivajo starost, spol in mnogi okolišni faktorji.

Ljudje in skoraj vse živali spijo v vodoravnem položaju, pri čemer se mišičevje telesa lahko dobro sprosti. Vendar človek tudi v spanju ne miruje popolnoma, ampak se od časa do časa obrne in spremeni lego telesa. Pravijo, da se to zgodi 20 do 40 krat v eni noči. Takega premikanja je kakih 30 sekund na uro.

DIAGRAM OBCUTLJIVOSTI PRI TRDNEM IN RAHLEM SPANJU

za delo? Napoleon je baje rekel, da je treba moškemu 6 ur, ženskam 7, norcem pa osem ur spanja. On sam je meda spal samo kake tri ure dan, in še to po obrokih.

Normalna potreba po spanju znaša:

v prvem letu življenja	18 ur
od 2. do 4. leta	14 ur
od 5. do 6. leta	12 ur
od 7. do 10. leta	11 ur
od 11. do 14. leta	10 ur
odrasli do 50. leta	8 ur

Mnogi starejši ljudje shajajo tudi s šestimi urami spanja. »Če greš zgodaj spat in zgodaj vstaneš, boš srečen, moder in bogat,« pravi angleški pregovor. Po mnenju strokovnjakov to vsekakor velja za »jutranjega spalca«, za tiste ljudi torej, ki so navajeni iti zgodaj v posteljo in zgodaj vstajati. To je v ostalem tudi najbolj naraven ritem življenja. Pri teh ljudeh naraste telesna temperatura in delovna storilnost do vrha približno opoldne. »Večerni spalci« pa nasprotno zelo neradi in težko vstajajo zjutraj in se popolnoma prebude šele proti večeru, ko je uradnega dela in službe po navadi že davno konec. Pravijo pa, da se lahko skoraj vsi, čeprav ne za enako lahkoto, počasi prilagodimo običajnemu delovnemu urniku.

DELO V IZMENAH

Z velikimi težavami se morajo srečevati tisti ljudje, ki imajo poseben urnik dela (v nekaterih panogah industrije, v javnem prometu, pri policiji, gasilcih, v bolnicah in vojašnicah). Ti ljudje morajo delati in torej tudi spati v precej nenavadnih urah. Pri tem ni nerodno samo to, da podnevi nimajo pravega miru za spanje in počitek, ampak zlasti to, da delovni čas neprestano menjajo:

v naši tovarni, so pokazali, da spijo povprečno:

delavci, ki se vozijo na delo z avtobusi, samo 6 ur 37 minut;

delavci, ki stanujejo v Ljubljani, pa 7 ur 12 minut.

»Vozači« bi na ta način izkazovali občuten primanjkljaj v spanju. K sreči pa stvar ni tako tragična, saj smo iz mnogih razgovorov z njimi posneli, da se jim kar lepo posreči spati tudi na voznji. Skoraj vsi vedo povedati, da prve mesece na voznji še ne morejo spati, deloma ker niso navajeni, deloma ker radi gledajo bežečo pokrajino. V enem letu se pa kar navadijo, tresenje jih ne moti več in tako precej nemoteno zakinkajo. Tak spanec res ni posebno globok, nekaj pa vendarle zaleže.

Spanje je prijetno, saj tedaj pozabimo na skrbi in težave vsakodnevnega življenja. Toda še važnejše je, da je tudi zdravo, naravnost neogibno potrebno za regeneracijo telesa. Le kdor vstane primerno naspan in spočit, bo lahko primerno prenašal delovne napore. Kdor pa ima premalo spanja, zlasti če se to ponavlja dalj časa, bo postal nervozen, delovna sposobnost bo manjša, hitreje se bo utrudil, manj bo odporen proti raznim dražljajem, njegova koncentracija (zbranost) bo manjša, s tem pa tudi večja nevarnost za nezgode pri delu.

Spanje je torej zares pol zdravja.

Mirko Hrovat

Česar je polno srce . . .

Česar je polno srce, o tem usta govore, pravi pregovor. In o čem se pogovarjamo? Pred odhodom na dopust se seveda pogovarjamo o vremenu, med svetovnim prvenstvom za Rimetov pokal o nogometu. Kmet ima svoje pogovore, gostinec svoje, mlad človek se ne bo o istih stvareh pogovarjal kot starejši, bolan o drugih kot zdrav. Te in podobne indivi-

dualne razlike so lahko socialne ga izvora, odvisne so dalje lahko od materialnega položaja, kakih večjih dogodkov in podobno.

Precejšnje razlike pa se pojavljajo seveda med pogovori moških in žensk, kar je v ostalem čisto razumljivo. Skupina ameriških sociologov je skušala te razlike sistematično ugotoviti in je prišla do naslednjih rezultatov.

Predmet razgovora	Moški z moškim	Moški z žensko	Ženska z moškim	Ženska z žensko
o delu in poslovnih zadevah	37	25	19	6
o politiki in gospodar.	18	24	22	11
o drugih ženskah	17	11	9	13
o športu, zabavi, razvedrilu	9	19	21	7
o oblekah in nakitu	5	7	9	23
o drugih moških	4	4	7	23
o sebi	3	0	6	10
o drugih stvareh	7	10	7	7
Skupaj	100 %	100 %	100 %	100 %

Moški med seboj torej najrajši modrujejo o delu, politiki, gospodarstvu, deloma še o ženskah. Ženske pa se rajši pogovarjajo o oblekah, o moških. Razlike so vsekakor precej opazne.

Ti podatki veljajo za ameriške razmere. Pri nas bi brez dvoma anketa dala nekoliko drugačne rezultate, čeprav najbrž ne bistveno različne.

M. H.

Močnejši smo, kot mislimo

Med zadnjo vojno so marsikateri ljudje doživeli in pretrpeli take stvari, da bi jih tudi žival ne mogla, kot pravimo. 30 astronautov imamo že danes. Ob izstrelitvi je vsakdo od njih prenesel tolikšno obremenitev, da bi si pred desetimi leti kaj takega niti ne mogli predstavljati. Kaj vse lahko prestane človeško telo in vendarle ostane živo!

Pred šestimi leti je bilo ime sedemletnega dečka Rogera Woodwarda na naslovnih straneh časopisov. Doživel in preživel je namreč eno najbolj nenavadnih nesreč. S čolnom se je vozil po reki Niagari. Čoln se je prevrnil. Močen tok ga je zgrabil in zanesel v največji Niagari slap, imenovan »konjska podkev«. S slapom je padel v globino 55 metrov (globina ljubljanskega nebotičnika). Ostal je živ. Odnesele je samo nekaj lažjih prask in precej strahu seveda.

V newyorško bolnišnico so pripeljali človeka, ki je tožil, da ga nekaj boli v trebuhu. Zdravniki so kmalu ugotovili, da je sicer s trebuhom vse v redu, le v glavi je nekaj narobe. Rentgen je namreč pokazal, da je v želodcu precej trdih predmetov. Ko so ga operirali, so mu potegnili ven nič manj kot 258 predmetov raznih velikosti, med njimi ključ za odpiranje konzerv in 26 raznih ključev.

Med pripravami za vesoljske polete je poskusni pilot Beeding opravil na sebi precej nenavaden eksperiment. Pustil je, da so ga privezali na posebne sanke na raketni pogon. Z njimi se v trenutku doseže velikanska brzina. Ob največji hitrosti so se morale raketne sanke zaleteti v oviro, ki jih je trenutno ustavila. Pri tem je bilo njegovo telo izpostavljeno 82 G, kar pomeni, da je tehtalo skoro 6 ton. Res, da je to trajalo le 1/1400 sekunde. Pilot je trenutno oslepel, srčnega utripa ni bilo, padel je v stanje globokega šoka. Toda že čez teden dni se je vrnil na svoje delo — zdrav kot riba.

Znano je, da lahko delamo kvečjemu ob vročini 35°C, če je v ozračju veliko vlage, sicer pa je seveda lahko precej bolj vroče. Poskusne pilote (prostovoljce) so oblekli v samo debelo volneno obleko ter jih vtaknili v posebno peč, kjer je vladala temperatura 200°. Res samo za 4 minute, pa vendar! V peči kajpak ni bilo niti najmanj vlage. Vsi prostovoljci so poskuse brez škode preživel. Spomnimo pa se, da voda za-

zavre pri 100° in da spečemo govejo pečenko pri 180°.

In koliko časa lahko zdržimo brez zraka? Vsi smo že v mladih letih tekmovali med seboj, kdo bo dalj držal pod vodo. Kako minuto je šlo, dosti več pa ne. Ameriški učenjak Robert Foster je napravil na sebi poskus: zdržal je natanko 13 minut in 42 sekund. Seveda se je na to prejštev pripravil in je celo uro vdihaval čisti kisik.

V večjih višinah je zrak redkejši in mnogi ljudje začutijo vtoglavo in glavobol že pri višinah 2500 do 3000 metrov, kar bo, kot vemo, precejšen problem tu-

di ob prihodnjih olimpijskih igrah v Mehiki l. 1968. Gre le za privajanje, kot so dokazali člani himalajskih ekspedicij, ki so se navadili dihati brez mask za kisik celo v višinah nad 7.000 metrov.

Kaj pa spanje? Neki sedemnajstletni gimnazijec iz San Diega, član fiziološkega društva na šoli, je hotel potolči svetovni rekord v bdenju, ki je znašal 10 dni. Brez spanja je zdržal celih 264 ur. Osveževal se je samo z vročimi in mrzlimi prhami. Seveda je bil ves čas pod strogim zdravniškim nadzorstvom. Ob koncu poskusa se mu je zmanjšala sposobnost koncentracije, izgubil je spomin in začel je doživljati privide. Tedaj so mu zdravniki prepovedali nadaljevanje poskusa. Nato je spal 14 ur in pol in se zbudil zdrav ter se odlično počutil.

Most na Drini

Delo je dne 8. julija objavilo članek z naslovom: »Tožba zaradi mostu na Drini«. Iz članka izvedemo, da namerava višegradska občina vložiti na pristojnem sodišču tožbo proti investitorju HE Bajina Bašta. Na sestanku predstavnikov institucij, ki so zainteresirane za usodo mostu Mehmed paše Sokolovića na Drini, je predsednik občine Višegrad Refik Bantović dejal:

da se je skupščina občine Višegrada odločila za ta korak, ker vse okoliščine kažejo, da bo akumulacijski bazen hidroelektrarne ogrožal ne samo sloveči most, temveč tudi več objektov v samem Višegradu, kar ni v skladu s prejšnjimi dogovori in zakonskimi obveznostmi, ki jih ima investitor do te občine.

Razen predstavnikov zavoda za zaščito kulturnih spomenikov Bosne in Hercegovine so se tega zbora udeležili tudi predstavniki višegradske občine, republiškega sekretariata za industrijo in trgovino, za prosveto in kulturo, turistične zveze BiH in drugi. Značilno je, da kljub ponovnemu vabilu ni prišel na sestanek predstavnik investitorja hidroelektrarne »Bajina bašta«, od katere-

ga so pričakovali, da bo pojasnil usodo znanega mostu.

Na sestanku je bilo rečeno, da ni več dvoma, da bo most ogrožen, in odprto je ostalo samo vprašanje, koliko bo gladina Drine pod njim narasla. Po računih strokovnjakov, sprejetih na podlagi nepopolne dokumentacije, pričakujejo, da bo Drina pod mostom narasla od 2,5 do 4 metre, kar bo odvisno od letnega časa, in da bo njena gladina tako visoka približno 9 mesecev v letu.

Časopis »Litostroj« izhaja mesečno (s posebnimi prilagami) v nakladi 5.800 izvodov — Ureja ga uredniški odbor. — Glavni urednik dr. Branko Vrčon — Odgovorni urednik Pavel Perko — Tehnični urednik Estera Lampič — Tel. uredništva 33-511 (h.c.), telefon glavnega urednika 580, odgovornega 415 — Cena posameznih številki v prodaji 30 din — Poštna plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiskarska tiskarna ČZP »Primorski tisk« v Kopru.

